

TARTU ÜLIKOOL

Sotsiaalteaduste valdkond

Ühiskonnateaduste instituut

Sotsiaaltöö ja sotsiaalpoliitika õppekava

Kerttu Klaus

LAPSEEALISE SEKSUAALNE AHVATLEMINE:
KOHTUPRAKTIKA SOTSIoloogiline ANALÜÜS

Bakalaureusetöö

Juhendaja: Simone Eelmaa

Tartu 2021

Autorideklaratsioon

Käesolevaga kinnitan, et olen koostanud bakalaureusetöö iseseisvalt. Kõik töö koostamisel kasutatud teiste autorite tööd, seisukohad, kirjandusallikad ja mujalt pärinevad andmed on viidatud.

Kerttu Klaus

28.05.2021

ABSTRACT

Sexual solicitation of children and agreements for sexual purposes: sociological analysis of case law

Child sexual abuse is a worldwide problem affecting millions of children every year. The safety and wellbeing of children have never been as strongly affected by online possibilities as it is now. That is not to cause moral panic, as Internet has also the potential to provide opportunities for education, communications etc. However, in this study, the role of online possibilities in sexually abusing children is central. The focus of current study is narrowed to sexual solicitation. Sexual solicitation can take place in both, online and offline environments. Studies show that offenders can be different aged men and women who select victims based on easy accessibility and vulnerability (Lanning, 2010).

The aim of this study was to establish the *modus operandi* of sex offenders in the context of child sexual solicitation. For that, this study sought answers to how children are approached and sexually solicited, in which environments does such things occur, and what is the social context of these crimes. Social context in this study means where and how the abuse took place, what were the motives of the offender and what kind of relationship, if any, offender had with the victim prior to abuse.

Empirical data was gathered from court records. The sample included ten different court cases, and all of these were sealed cases. Court records were sealed for the protection of minors involved in cases. The cases were chosen based on three criteria: (1) had to include offence § 179; (2) only cases from Tartu County Court were included; (3) had to be the most recent cases. For data analysis I relied on qualitative research method. For both collecting and analyzing the data, I followed the strategies from case study methodology framework.

The thesis is divided into four chapters. The first chapter provides an overview of current state of knowledge and gives both the theoretical and empirical grounds for the study. The second chapter gives detailed accounts on what, how and why was done throughout the empirical part of the study. Specific attention is given to ethical considerations, particularly as this is a sensitive subject, the collected data was sealed, hence the privacy of victims was central of considerations. The third chapter presents the empirical results of the study. The fourth chapter is discussion, where also

practical implications are given some consideration. The chapter concludes with Author's recommendations for different stakeholders.

The results showed that children are most often solicited by intimidation, with a direct proposal for sexual activities, violence, showing sexually explicit files, exposing oneself naked to children, offering financial rewards and talking about sexual themes. By majority, abusers are family members or people children have met online. When victims are younger and did not comprehend what was done to them, the relationship between the victim and offender was of non-violent, and usually remained 'good.'. When the victim did comprehend the abuse, the relationship between the victim and the perpetrator is usually negative, also including verbal abuse and physical violence.

Current study can be useful for practitioners and policymakers to raise people's awareness and provide relevant information to parents and other stakeholders about how they can protect children from digital and offline dangers. This is particularly important regarding social workers and people working with vulnerable groups. As the study showed, offenders are particularly choosing vulnerable children. The implications and responsibilities of big corporations such as Facebook in enabling and furthering sex offenders to find suitable victims easier (e.g., Facebook algorithms recommending potentially suitable children to offenders) is also discussed in Chapter 4.

Further research is needed in order to better understand these crimes, specifically the role of online platforms in enabling grooming and other exploitative behaviours.

Keywords: Child sexual abuse, grooming, minors, *modus operandi*, online sexual abuse, sexual solicitation of children.

SISUKORD

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD	7
1.1. Töös kasutatavad mõisted	7
1.2. Seksuaalne ahvatlemine interneti vahendusel	8
1.3. Seksuaalkurjategijate profiil	10
1.4. Seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemisega seotud tegurid	11
1.5. Seksuaalse väärkohtlemise probleem Eestis	13
1.6. Probleemipüstitus	16
2. METOODIKA	18
2.1. Valim	18
2.2. Andmete analüüs	20
2.3. Eetilised kaalutlused	21
2.4. Eneserefleksioon	22
3. EMPIIRILISED TULEMUSED	23
3.1. SOTSIAALNE KONTEKST	23
3.1.1. Kuriteo toimepanemise koht ja aeg.....	23
3.1.2. Kurjategija ja ohvri omavahelised suhted	24
3.1.3. Kuriteo motiiv	26
3.2. MODUS OPERANDI.....	27
3.2.1. Kuidas toimepanijad ohvreid valisid ja neile lähenesid?	27
3.2.2. Kuriteo toimepanemisele eelnenud sündmused	28
3.3.3. Millisel viisil lapsi seksuaalselt ahvatletakse?	29
3.2.4. Millistes keskkondades lapsi seksuaalselt ahvatletakse.	35
4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON	39
KOKKUVÕTE	47
KASUTATUD KIRJANDUS	48

SISSEJUHATUS

Laste seksuaalne väärkohtlemine ja ärakasutamine on tõsine ning levinud probleem kogu maailmas (Jay, Evans, Frank ja Sharpling, 2018). Seksuaalvägivald on trauma, mis võib endaga kaasa tuua mitmeid negatiivseid tagajärgi (sh depressioon, enesetapumõtted, enesevigastamine, söömishäired) ning põhjustada pöördumatut kahju lapse arengule (Jay jt, 2018). Peale psühholoogiliste probleemide on ohvritel suurem risk ka erinevate meditsiiniliste, käitumuslike või seksuaalhäbeliste probleemide tekkeks (Jay jt, 2018). Lapsepõlves kogetud trauma võib mõjutada lapsi ka täiskasvanueas ning mõnikord isegi kogu elu vältel (Touart 2013). Seega on õigeaegne abi määrava tähtsusega. Samas, lapsealise seksuaalset ahvatlemist on Eesti vähe uuritud.

Käesoleva töö eesmärgiks on välja selgitada, millisel viisil, millises sotsiaalses kontekstis ning millistes keskkondades lapsi seksuaalselt ahvatletakse. Lapsealise seksuaalset ahvatlemist Eestis ei ole sotsiaaltöö perspektiivist praktiliselt uuritud, mistõttu püüan käesoleva uurimuse läbi aidata kaasa ka sotsiaaltöö valdkonna arendamisele ja laste paremale kaitsmisele.

Töö põhineb kvalitatiivsel uurimisviisil. Uurimisküsimustele vastuste leidmiseks on kasutatud Tartu Maakohtu kinniseid kohtutoimikuid. Valimis olevad kuriteod on toime pandud vahemikus 2018-2020.

Töö on jaotatud neljaks peatükiks. Esimeses peatükis, töö teoreetilised ja empiirilised lähtekohad, annan ülevaate töös kasutatavatest mõistetest, seksuaalse väärkohtlemise olemusest, seksuaalkurjategijate profiilist, teguritest, mis soodustavad ohvriks langemist ning sellest, kuidas seksuaalne väärkohtlemine ohvrile mõjub. Töö teises osas annan ülevaate töö metoodilisest osast ehk uurimisviisist, valimist, andmete analüüsist ning eneserefleksioonist. Kolmandas peatükis on uuringu empiirilised tulemused. Neljandas peatükis arutlen saadud tulemuste üle ning pakun välja omapoolsed soovitusel spetsialistidele.

1. TÖÖ TEOREETILISED JA EMPIIRILISED LÄHTEKOHAD

1.1. Töös kasutatavad mõisted

Käesolevas töös keskendun järgmisele kuriteokoosseisule- lapsealise seksuaalne ahvatlemine.

Karistusseadustiku (KarS) § 179 kohaselt on **seksuaalne ahvatlemine** seksuaalse sisuga failide ja teoste näitamine või mõnel muul viisil lapsele kättesaadavaks tegemine, isiku nähes suguhütesse astumine, seksuaalse kuritarvitamise näitamine ning mõnel muul viisil tema teadlik seksuaalne ahvatlemine (Karistusseadustik, 2021).

Käesolevas töös käsitlen **lapsena** iga alla 18- aasta vanust isikut (Lastekaitseadus, 2019). Kui lapse vanus ei ole teada ning võib oletada, et tegemist on alla 18- aastase isikuga, käsitletakse teda olenemata asjaoludest siiski lapsena seni, kuni pole tõestatud vastupidist (Lastekaitseadus, 2019). Eestis kehtiva õiguse kohaselt ei ole laps ja lapsealine samatähenduslikud. Kuigi kehtiv seadusandlus ei ole üheselt sätestanud, millises vanuses lapsi loetakse lapsealiseks, on kohtupraktikas siiski üldtunnustatult omaks võetud seisukoht, et kriminaalõiguslikus mõttes on **lapsealine** alla 14-aastane isik (RKKKo 3-1-1-105-99).

Eestis kehtiva õiguse kohaselt on keelatud alla 14 aastase isikuga astuda seksuaalsesse vahekorda, teda seksuaalselt ahvatleda või talle kättesaadavaks teha seksuaalse sisuga teoseid (Kriminaalpoliitika kodulehekülg, i.a).

Toimepanija on isik, kes on oma algatusel toime pannud lapse vastu suunatud seksuaalse sisuga kuriteo ning sellest tulenevalt rikkunud seadust ning ohvri põhiõiguseid. Samuti, kui inimene on ebaseaduslikult internetist alla laadinud lastega seotud seksuaalseid pilte ning neid levitanud või ärilisel eesmärgil edasi müünud (Merdian, Wilson ja Boer, 2009), võib teda nimetada seksuaalkurjategijaks.

Seksuaalne väärkohtlemine on igasugune seksuaalse sisuga käitumine, mis põhjustab ohvrile füüsilisi ja vaimseid kannatusi ning mis pannakse toime tema tahte vastaselt. Näiteks seksuaalne sund, vägistamine, seksuaalne agressioon ja rünnak, enese seksuaalne ohverdamine ja soovimatu seksuaalne kontakt, näiteks puudutamine (Bagwell-Gray, Messing ja Baldwin-White, 2015). Seksuaalsete tegevuste hulka kuulub ka suust või intiimsetest kehaosadest läbitungimine ning

inimese sundimine, et ta astuks teise isikuga seksuaalsesse vahekorda (Quayle, Lööf, Soo ja Ainsaar, 2011).

Seksuaalne väärkohtlemine internetis hõlmab endas läbi erinevate keskkondade **seksuaalse sisuga piltide ja videode** saatmist, millel on kujutatud alasti inimesi või mõnd muud seksuaalse sisuga tegevust. Samuti hõlmab väärkohtlemine kannatanust seksuaalse sisuga failide tootmist, peibutamist ning seksuaalsetel teemadel sõnumite saatmist. Seksuaalse sisuga sõnumite kaudu julgustatakse lapsi seksuaalsetel teemadel kaasa rääkima ning uuritakse ohvri varasemaid seksuaalkogemusi (Quayle, Lööf, Soo ja Ainsaar, 2011).

1.2. Seksuaalne ahvatlemine interneti vahendusel

Tänapäeva maailm ja tehnoloogia areng võimaldab inimestel suhelda mitte ainult silmast-silma, vaid pakub erinevaid ja uuenduslike lahendusi üksteisega kontaktis olemiseks. Pidev juurdepääs telefonile ja mobiilsele internetile annab võimaluse suhelda erinevate inimestega, mis omakorda suurendab ka seksuaalsete huvidega täiskasvanutel kontakti loomist lastega erinevates interneti keskkondades (O'Connell, 2003). Kõige selle tõttu on üha enam hakatud interneti pidevat kättesaadavust oma kuritegelike huvide tarbeks ära kasutama ning toimepanijad, teeseldes eakaaslasi või heatahtlikke täiskasvanuid, loovad lastega suhteid, et hiljem neid seksuaalselt ära kasutada (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004). Samuti võimaldab internet suhelda kurjategijatel ka teiste õigusrikkujatega ning luua ühiseid gruppe ja jututubasid, milles enamasti vahetatakse ohvritest pilte, arutatakse selle üle milline on kõige lihtsam viis laste meelitamiseks ning kuidas mitte jääda oma tegudega vahele (O'Connell, 2003).

Kuna noores eas on lapsed uudishimulikud ja seksuaalsetest teemadest vähe teadlikud, kasutavad toimepanijad antud asjaolu enda huvides ära (Gupta, Kumaraguru ja Sureka, 2012). Seetõttu on kurjategijatel lihtsam lastele seksuaalseid teemasid tutvustada ning lastel on suurem oht seksuaalse ahistamise ohvriks langeda. Kui toimepanija lapsega internetis vestlust alustab, järgneb sellele viis erinevat etappi: Sõpruse loomise etapp, suhte kujundamise etapp, riskihindamise etapp, eksklusiivsuse etapp ning viimaks seksuaalse staadiumi etapp (O'Connell, 2003). Sageli lapsed ei näe ka seda, kes on teisel pool ekraani ning seetõttu suureneb läbi etappide omavaheline meeldivus, sest tuntakse end vabamalt ning ollakse rohkem avatumad, kui päris elus. Ka 1996.

aasta uuringus on välja toodud, et internetis suhtlemine kiirendab inimeste omavahelist meeldivust ja intiimsuhete arengut (Walther, 1996).

Kuna laste seksuaalne ahvatlemine on rahvusvaheline probleem (Gottschalk, 2011), on kurjategijatel võimalik ohvreid välja valida erinevatest keskkondadest üle terve maailma. Leian, et ohvrite valimine väljastpoolt koduriiki võib vähendada ka vahelejäämise tõenäosust, sest inimesed arvavad, et kui tegemist ei ole sama riigi kodanikuga, on kaebuse esitamine ja inimese tuvastamine keerulisem. Seetõttu valivad seksuaalkurjategijad külastamiseks just need keskkonnad, mis on laste ja noorte seas populaarsed (Ashcroft, Kaati ja Meyer, 2015) ning järjest rohkem on õigusrikkujad hakanud kasutama suhtlusplatvorme nagu Snapchati, Instagrami, Grinderit ja Skype (Palmer, 2015). Kuna antud rakenduste kasutajad on enamuses noored lapsed ja teismelised, kes lisavad endast avalikult pilte ja videoid, on seksuaalkurjategijatel lihtne ohvreid välja valida läbi nende avaliku profiili, mis pakuvad toimepanijatele piisavalt teavet inimese nime, vanuse, elukoha ning muude üksikasjade kohta (O'Connell, 2003). Seetõttu on seksuaalkurjategijatel suur võimalus leida sealsetest keskkondadest potentsiaalne ohver ning alustada temaga vestlust.

Et antud probleem saaks lahenduse, on 2021. aastal populaarne ja paljude noorte poolt kasutatav rakendus Instagram võtnud vastu uued eeskirjad, mis peaksid muutma platvormi noortele kasutajatele ohutumaks. James Vincent (2021) on kirjutanud, et "Instagram hakkab piirama teismeliste ja täiskasvanute omavahelist suhtlust, keelates täiskasvanutel saata sõnumeid neile alaealistele, keda noored ise vastu ei jälgi. Samuti hakkab platvorm tutvustama oma alaealistele kasutajatele erinevaid ohutusjuhiseid, mis võimaldavad kasutajatel koheselt teatada potentsiaalsetest õigusrikkujast ning meelde tuletama, et alaealised ei hoiaks oma profiili avalikuna ning ei jagaks privaatset informatsiooni inimestega, keda nad ei tunne" (Vincent, 2021). Leian, et uued eeskirjad võivad ära hoida mitmed alaealiste vastu suunatud väärteod, sest ligipääs noorteni on piiratud.

Internet on võimaldanud seksuaalkurjategijatel aktiivselt tegutseda ning seetõttu on vajalik antud teemat pidevalt uurida, et kurjategijaid paremini avastada ja ennetada veebipõhist seksuaalset ahvatlemist ning seksuaalse sisuga sõnumite saatmist (Batoool, 2019). Samuti on vajalik, et lapsevanemad räägiksid oma lastele erinevatest ohtudest, mis sotsiaalmeedia endaga kaasa võib tuua.

1.3. Seksuaalkurjategijate profiil

Seksuaalkurjategijateks peetakse neid inimesi, kes soovivad alaealistega seksuaalsetel teemadel rääkida, neid seksuaalselt kuritarvitada ning seksuaalselt ahvatleda. Seksuaalse ahvatlemise käigus mõjutab täisealine inimene alaealist osalema seksuaalse sisuga tegevustes ja seksuaalse sisuga vestlustes, milles käigus antakse kannatanule isiklikku ja privaatset seksuaalset informatsiooni (Mitchell, Finkelhor ja Wolak, 2001). Nende tegevuste hulka kuulub ka ohvritega manipuleerimine, seksuaalse sisuga lugude tutvustamine ja alaealisele pornograafilise sisuga failide näitamine (Lanning, 2005). Kuna alaealised on kergesti mõjutatavad, on nendega lihtsam manipuleerida kui täiskasvanud inimestega.

Tavaliselt on seksuaalse sisuga teo toimepanijad meessoost isikud, mida kinnitab ka 2004. aastal läbi viidud 2574. valimiga riiklik uuring (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2004) ning 2006. aastal samade autorite poolt läbi viidud noorte veebis ohvriks langemise uuring (Wolak, Finkelhor ja Mitchell, 2006). Sageli on nad ka ise lapsepõlves kogenud füüsilist ja seksuaalset väärkohtlemist, mis on neid mõjutanud ka täiskasvanueas (Babchishin, Hanson ja Hermann, 2011). Enamus juhtudel on toimepanijad ohvri pereliikmed, sugulased või tuttavad (Tammiste, 2020). Kuid siiski ei ole nad eranditult mehed, vaid leidub ka naisi, kes on alaealisi seksuaalselt ahistanud, ahvatlenud ning väärkohelnud. Samuti võivad toimepanijad olla inimesed, kellega ohver varasemalt kokku puutunud ei ole.

Enamasti kasutavad seksuaalkurjategijad alaealisega suhtlemiseks varikontot, et muuta oma profiil ahvatlevamaks. Sageli tutvustatakse end inimesena, kes on ohvriga sama ealine, ühiste huvidega ja vastassoost (McGuire ja Dowling, 2013). Samuti usuvad kurjategijad, et varikonto kasutamine pakub kindlat kaitset ning võimaldab jääda lõpuni anonüümseks (Palmer, 2015). Tihti sisaldavad kurjategijate kasutajanimed seksuaalse alatooniga sõnu ning enamasti valivad toimepanijad oma ohvriteks umbes 12-15 aastased tüdrukud (Winters, Kaylor, Jeglic, 2017). Keskmiselt hakatakse ohvrile seksuaalset sisu tutvustama umbes 34 minutit pärast vestluse algust ning suhtluse kestvus (esimese ja viimase kontakti kuupäeva vahel) on umbes 25 päeva (Winters jt, 2017). Seega võib järeldada, et varikonto kasutamine muudab toimepanijad julgemaks, sest nad ei räägi ohvriga oma päris ees-ja perekonnanime alt.

Merdian, Wilson ja Boer (2009) on jaganud internetis tegutsevad õigusrikkujad kuude erinevasse gruppi:

1. Need, kes omavad lastest seksuaalse sisuga pilte isiklikel või ärilistel eesmärkidel.
2. Need kurjategijad, kes suhtlevad internetis teiste seksuaalkurjategijatega.
3. Need, kes suhtlevad lastega seksuaalsetel teemadel.
4. Õigusrikkujad, kes ahistavad lapsi ähvardustega ja seksuaalse sisuga faile saatmisega.
5. Need, kes otsivad potentsiaalseid ohvreid, et hiljem korraldada seksuaalse eesmärgiga kohtumine.
6. Õigusrikkujad, kes edendavad lastega kaubitsemist. (Merdian, Wilson ja Boer, 2009)

Internet on pakkunud seksuaalkurjategijatele palju erinevaid võimalusi oma seksuaalsete eesmärkide saavutamiseks. Erinevad keskkonnad võimaldavad kurjategijatel pääseda lastele ligi ja neid seksuaalselt ahvatleda, ilma, et nad peaksid läbima eelnevaid füüsilisi takistusi (Palmer, 2015). Palju kasutatakse ka lähenemist, mille puhul võetakse ühendust sadade noortega ning jäädakse ootama potentsiaalsete väljavalitute vastust (Palmer, 2015). Sellistel juhtudel näeb kurjategija kohe ära, kes on suhtlusest huvitatud ning saab kohest vestlust jätkata selle inimesega, kes sõnumile kiiresti reageeris.

Kui ohvrid ei tule toimepanija peibutuste ja ahvatlusviisidega nii kergelt kaasa, kui õigusrikkuja seda oli lootnud, võetakse sageli kasutusele uued meetmed, millega ohvrit edasi mõjutada. Erinevate stiimulite nagu raha, kingituste, ehete või muude esemete pakkumine (Webster jt, 2012) suurendab kurjategija võimalusi saavutada oma seatud eesmärgid. Näiteks mõned ohvrid ei saa endale lubada hinnalisi esemeid ja kui õigusrikkuja talle neid pakub, muutub ka ohvri suhtumine toimepanijasse ja ta hakkab end tundma rohkem hinnatuna ning on valmis nende eest ka tasuma (Batool, 2019). Kingituste ja raha pakkumine on samuti üks manipuleerimisviis, mille kaudu toimepanija tekitab ohvris tunde, et ta justkui peaks saadud asjade eest tasuma.

1.4. Seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemisega seotud tegurid

2014. aastal läbi viidud uuringust selgus, et peremudel ja peresisene olukord mõjutab suurel hulgal laste käitumist nii internetis kui ka väljaspool virtuaalmaailma. Lapsed, kes kasvavad vanematest lahus või peres, kus on keerulised suhted ja vägivald, on rohkem haavatavad ning võivad suurema tõenäosusega langeda seksuaalse ahistamise ohvriks (Whittle, Hamilton-Giachritsis ja Beech,

2014). Halbade peresuhete tõttu võivad need alaealised otsida kuuluvustunnet võõrastelt. Samuti on uuringutest selgunud, et seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langemine internetis või väljaspool virtuaalmaailma ei oma olulisi erinevusi ohvrite psühholoogilistes läbielamistes ehk väärkohtlemise ohvriks langemine internetis ei mõju ohvrile kergemalt kui väärkohtlemise ohvriks langemine väljaspool virtuaalmaailma (Hamilton- Giachritsis, Hanson, Whittle ja Beech, 2017). Igasugune väärkohtlemine on lapsele trauma, mis mõjutab tema edasist toimetulekut.

Kuna internet võimaldab kõikidel inimestel üle kogu maailma üksteisega suhelda ei teadvusta sageli interneti noored kasutajad, et suhtlus võõrastega võib kaasa tuua palju negatiivseid tagajärgi. Sageli postitavad noored endast provokatiivseid pilte ning jagavad privaatset informatsiooni, teadmata, et selline tegevus võib seada nad ohtu (Noll, Shenk, Barnes ja Haralson, 2012). Kui õigusrikkuja näeb, et alaealine on endast üles laadinud pilte ning avaldanud isiklikku informatsiooni, sealhulgas näiteks elukoha, saab ta antud teabe põhjal välja valida need ohvrid, kes elavad temaga näiteks samas linnas, et hilisem kohtumine sujuks kergemini. Kuna seksuaalkurjategijad kipuvad ohvreid välja valima enamasti haavatavuse ja lihtsa ligipääsetavuse põhjal (Lanning, 2010), on rohkem ohustatud need noored, kes hoiavad oma profiili avalikuna ning jagavad inimestega teavet, mis ei tohiks olla kõigile nähtav.

Kui kurjategija on saavutanud ohvriga esmase kontakti ning tundunud ohvrile olevat meeldiv inimene, siis empiirilised uuringud on tõestanud, et inimesed kipuvad avaldama enda kohta rohkem teavet neile inimestele, kellest nad on huvitatud ja kes neile meeldivad (Batool, 2019). Kui vestluse käigus saavutavad kurjategijad lapse usalduse, hakkavad kannatanud paljastama rohkem privaatset teavet nii enda asukoha kui ka vanuse kohta (Marcum, 2007). Kui edasine suhtlus muutub ning toimepanija toob vestlusesse seksuaalse sisu, vaatab ta, kuidas ohver reageerib (Batool, 2019). Kui ohver jätkab vestlust, avaldab uudishimu, ei eraldu ning käitub tavapäraselt, järeldeb õigusrikkuja, et ohvrile kuritarvitamine meeldib (Olson, Daggs, Ellevold, Rogers, 2007). Kui kannatanu väljendab viha, annab väärkohtlemise katsest teistele teada või katkestab suhtlusprotsessi, lükkab ta väärkohtleja kavatsused tagasi ning toimepanijal on raskem jõuda soovitud tulemuseni (Olson, Daggs, Ellevold, Rogers, 2007).

Seksuaalne ahistamine, väärkohtlemine ja ahvatlemine mõjutab ohvreid mitmel moel ning jätab jälje väga pikaks ajaks. Seksuaalselt väärkoheldud lastel on madal enesehinnang, psühholoogilised raskused, unehäired, paanikahood, ärevus, negatiivsed tunded meeste suhtes ning nad nutavad tihti (Hamilton-Giachritsis, Hanson, Whittle ja Beech, 2017). Neil on juhtunu pärast piinlik, nad on rohkem enesestõmbunud ning seetõttu on neil kehvad suhted nii lähedaste kui ka sõpradega

(Batool, 2019). Koolis esineb seksuaalse väärkohtlemise ohvritel probleeme käitumisega, neil on raske pidada õppetööga sammu ning teistele järele jõuda (Hamilton-Giachritsis, Hanson, Whittle ja Beech, 2017).

Sageli süüdistavad ohvrid juhtunus ennast. Nad kardavad, et seksuaalse sisuga pildid, mis kurjategijani jõudsid, ei kao kunagi ning inimesed tunnevad nad nende piltide järgi ära ka kauges tulevikus (Batool, 2019). Kuid peale väärkohtlemist muutsid kannatanud suurel hulgal oma varasemaid interneti käitumisharjumusi ja tegutsesid vähem riskantsemalt ehk ei suhelnud enam võõraste inimestega ja ei postitanud avalikult isiklikke andmeid ega pilte (Batool, 2019).

Seega võib järeldada, et lapsed, kellel on keerulised suhted lähedastega, on emotsionaalselt rohkem haavatavad ning neil on suurem tõenäosus langeda seksuaalse väärkohtlemise ohvriteks, sest nad otsivad tuge võõrastelt ning seetõttu jagavad endast ka rohkem isiklikku informatsiooni.

1.5. Seksuaalse väärkohtlemise probleem Eestis

Järgnevad lõigud pärinevad 2016. aasta Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise uuringust, mille autoriteks on Soo jt, 2016.

Alaealiste seksuaalne ahvatlemine ja väärkohtlemine oli 2016. aastal levinud ja laialdane probleem, mida olid kogenud 32% uuringus osalenud 16-18 aastastest noortest. Enamasti olid seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langenud need alaealised, kes olid alustanud keskmisest varem suguelu ning kellel oli rohkem vabatahtlikke seksuaalpartnereid. Seksuaalse ahistamise toimepanija oli 92% mees ning kuuel juhtumil oli ahistajaks naissoost toimepanija.

Peamiselt olid kannatanuteks tüdrukud, kuid seksuaalset ahistamist esines ka poiste hulgas. Enamasti langeti seksuaalse väärkohtlemise ohvriks 15-16 aastasena ning ahistamise käigus olid kannatanud keskmiselt 12-13 aastased. Kui kannatanu oli kogenud seksuaalset väärkohtlemist 15-16 aastasena, oli sellel hetkel juhtunu toimepannud kurjategija enamasti 16-17 aastane või hiljuti täisealiseks saanud ohvri varasem tuttav, endine või praegune poiss-sõber. Kui ohver oli kogenud seksuaalset väärkohtlemist varases lapseeas, oli toimepanijaks enamasti pereliige, kas siis isa või kasuisa. Leidus ka olukordi, kus kurjategija oli inimene, keda ohver varasemalt ei tundnud.

Soovimatu seksuaalse internetipõhise suhtluse tulemustest selgus, et uuritud noortest 20% on kogenud seksuaalset väärkohtlemist internetis. Peamiselt on toimepanijad palunud tüdrukuid, et viimased saadaksid neile endast paljastavaid pilte. Poistele seevastu on saadetud kõige enam erinevaid faile, kus on kujutatud seksuaalse sisuga pildid ja videod. Samuti on kurjategijad läbi interneti teinud ka mitmeid ettepanekuid ohvriga seksuaalsel eesmärgil tutvumiseks.

Väljaspool virtuaalmaailma on 30% alaealistest puutunud kokku seksuaalse ahistamisega ning enamasti oli kõige ebameeldivama juhtumi ajal ohver 12-13 aastane. Kõige noorem ohver aga 4. aastane. Kõige enam ehk 23% on kogetud soovimatut käperdamist ning 8 on vastu noore enda tahtmist näidatud talle suguelundeid. Seksuaalse ahistamise käigus kasutasid toimepanijad kõige enam füüsilist kinnihoidmist (36%), oma võimu ja positsiooni (31%) ning lapse veenmist ja ära rääkimist (26%). Kõige rohkem toimub seksuaalset ahistamist ohvri või kurjategija kodus, sellele järgnevad juhtumid, mis on aset leidnud avalikus kohas, enamasti pargis või tänaval.

Iga kümnes noor oli oma elu jooksul kogenud seksuaalset vägivalda ning enamasti olid nad kõige ebameeldivama juhtumi ajal 15-16 aastased. 5% vastanutest väitsid, et on kogenud seksuaalset väärkohtlemist sunnitud seksuaalse vahekorra näol. Enamasti oli toimepanija keskmine vanus 21 aastat ning 85% oli tegemist meessoost isikuga. 72% juhtudel tundis ohver kurjategijat, kuid iga kuues kannatanu koges seksuaalset vägivalda täiesti võõra isiku poolt. Seksuaalse vägivalda puhul kasutasid toimepanijad kõige enam lapse veenmist ja ära rääkimist, et ta osaleks seksuaalsetes tegevustes (45%), sellele järgnes kannatanu füüsiline kinnihoidmine (41%) ning oma võimu ja positsiooniga lapse survestamine seksuaalsetes tegevustes osalemiseks (32%). 36% toimub seksuaalne väärkohtlemine toimepanija kodus ning 21% pannakse kuritegu toime kannatanu kodus.

Alljärgnev osa käsitleb 2020. aasta Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuringu tulemusi, mille autoriteks on Hillep ja Pärnamets, 2020.

Võrreldes 2015. aasta uuringuga, on 2020. aasta laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuringu sihtrühm laienenud (kaardistatud on noored vanuses 16-26), kuid uuringus osalejate arv on väiksem, kui 2015. aastal. 2015. aastal viidi uuring läbi klassiküsitlusena 16-26 aastaste noorte seas ning selle tõttu võivad muutused tulemustes olla mõjutatud ka sihtrühma ja/või meetoodika erinevustest.

Kui 2016. aasta uuringus olid 32% noortest kogenud seksuaalset ahistamist, siis 2020. aastaks oli protsent suurenenud ning umbes 41% noortest olid elu jooksul kogenud seksuaalset ahistamist. Ka 2020. aasta uuringus olid kannatanuteks peamiselt tüdrukud.

Enamasti langeti esmase või kõige ebameeldivama seksuaalse väärkohtlemise ohvriks keskmiselt 15,7 aasta vanuselt. 17% noortest langesid seksuaalse väärkohtlemise ohvriks enne 12- aastaseks saamist ning ligi neljandik olid seksuaalse väärkohtlemise ajal 13-17 aastased. Väärkohtleja keskmine vanus teo toimepanemise ajal oli 23,8 aastat ning kolmandik toimepanijatest olid kuni 17- aastased alaealised. 2015. aasta uuringus oli internetipõhist seksuaalset väärkohtlemist kogenud 20% 16-19 aastastest. 2020. aasta uuringu tulemustest selgus, et 16-19 aastaste seas oli seksuaalne väärkohtlemine internetis suurel määral kasvanud ning sellega olid kokku puutunud 45% vastanutest.

Enamasti seisnes noorte seksuaalne ahvatlemine neile seksuaalse sisuga fotode ja videote saatmises. Igal neljandal kannatanul oli palutud saata endast alasti pilte ning anda kurjategijale teada oma seksuaalkogemuste kohta. 16% kannatanutele näidati kaamera vahendusel vastu tahtmist oma alasti keha ning 15% noori sunniti end samuti paljastama. Samuti tehti mitmeid ettepanekuid väljaspool virtuaalmaailma kohtumiseks.

Väljaspool virtuaalmaailma on vähemalt ühel korral seksuaalse ahistamisega kokku puutunud 41% valimis olnud noortest. Kõige enam on esinenud käperdamist ja vastu tahtmist suguelundite näitamist, harvem on kannatanut sunnitud pealt vaatama seksuaalseid tegevusi. 2015. aasta uuringu tulemuste põhjal oli seksuaalse ahistamisega kokku puutunud 30% 16–19 aastastest noortest. Seega võib järeldada, et 16-19 aastaste seas ei ole viimase nelja aasta jooksul toimunud seksuaalse ahistamise kogemuste leviku osas suuri muutuseid.

Seksuaalvägivalda on oma elu jooksul kogenud 28% 16-29 aastastest noortest. Nii 2015. aastal kui ka 2020. aastal olid 5% uuringus osalejatest kogenud seksuaalset väärkohtlemist vahekorra näol. Enamasti oli toimepanija mees (78%) ning 22% juhtudest oli väärkohtlejaks naine. Kolmandikul juhtudest oli kurjategija ohvrile võõras isik ning sama suurel määral oli tegemist ohvrile varasemalt tuttava inimesega. 10% oli tegemist endise poiss- või tüdruksõbraga ning 8% oli tegemist perekonna tuttavaga. 23% toimus seksuaalne väärkohtlemine pubis ja baaris, millele järgnesid 15% toimepanija kodu, 14% tänav ja park ning 9% kannatanu kodu.

Järgnevalt toon välja kümne aastase (2010-2020) ülevaate alaealiste vastu suunatud seksuaalkuritegude arvust. Tabelis on kasutatud “Kuritegevus Eestis” andmeid, aastal 2010-2020.

Tabel 1. Kuritegevus Eestis aastatel 2010-2020.

Aasta	2010	2011	2012	2013	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
Alaealiste vastu suunatud seksuaalkuritegude arv	204	233	304	286	266	425	429	515	505	549	479

(Allikas: Kuritegevus Eestis, aastatel 2010-2020).

Tabelit analüüsid on näha, et kuritegude arv ei ole olnud stabiilne ning aastate jooksul on esinenud märkimisväärseid kõikumisi. Kui 2010. aastal oli alaealisi kannatanuid kokku 204, siis 2020. aastaks oli neid juba enam kui kaks korda rohkem ehk 479. Hüppelise kasvu taga võib olla aastate jooksul paranenud teavitustöö, mille tõttu on üha rohkem ohvreid kinnitanud väärkohtlemise politseis. Seksuaalkuritegude tüübid on aastate jooksul olnud enamasti ühtsed, kõige rohkem on aastate jooksul esinenud lasteporno valmistamist ja selle võimaldamist, sugulise kire rahuldamist lapsealisesega, peibutamist, lapsealise ahistamist ning muid tahtevastaseid sugulise iseloomuga tegusid. Seega võib öelda, et lapsealise seksuaalne ahvatlemine on probleem, mis kasvab iga aastaga.

1.6. Probleempüstitus

Uuringud näitavad, et Eestis on alates 15. eluaastast seksuaalvägivalda kogenud iga kaheksas naine (Part ja Laanpere, 2015). 2020. aastal registreeriti Eestis 479 lapskannatanuga seksuaalkuritegu (Tammiste, 2020). Politseis registreeritud kuritegude statistika näitab, et keskmiselt on kaheksa seksuaalvägivalda ohvrit kümnest alaealised ning 2020. aastal oli seksuaalkuriteos kannatanuna üle kuulatud lapse keskmine vanus kõigest 11 aastat (Tammiste, 2020). Et valdava osa ohvritest moodustavad alaealised, on igasugune sekkumine, ennetustöö ning tugi oluline selleks, et efektiivsemalt kaitsta meie lapsi kuritegude eest kui ka selleks, et lapsed, keda on väärkoheldud saaksid õigeaegset abi.

Eestis on järjest enam hakatud antud teemat avalikult käsitlema. Selle ajendiks on olnud mitmed alaealiste vastu suunatud seksuaalsed väärkohtlemised, mis on toime pandud avalikkusele tuntud inimeste poolt. Näiteks aastakümneid lastesaateid läbi viinud Venno Loosaare juhtum, kus ta

hõõrus alla 10- aastast kannatanut suguelundite piirkonnast ning omas erinevaid lapsporno faile (Koorits, 2021). Või Nõmme jalgpalliklubi treeneri, Getulio Aurelio Fredo juhtum (Pealtnägija, 2021). Peale selle tuli hiljuti avalikuks ka ühe teise jalgpallitreeneri, Marek Naarise juhtum, mille kohaselt oli treener lapsealisi seksuaalselt ahvatlenud (Karu ja Arike, 2021). Märkimisväärne on ka Peeter Helme juhtum, kus ta interneti vahendusel rääkis seksuaalsetel teemadel lapsealisega (Mäekivi, Jaakson ja Nael, 2020).

Võimalik, et ajendatud just eelnevatest juhtumitest, on tõstatunud ka küsimus seksuaalse enesemääramise piirvanuse üle. Hetkel on Eestis selleks piirvanuseks 14 aastat, mis tähendab, et ka mitukümmend aastat vanemad täiskasvanud võivad 14-aastasega seksuaalvahekorras olla. Niivõrd madal piirvanus aga jätab üsna palju ruumi ärakasutamisele. Ka avalik arvamus paistab suunduvat selle suunas, et seksuaalse enesemääramise piiri oleks vaja tõsta (Seksuaaltervise kodulehekülg, 2021). Seetõttu on tuhanded inimesed teinud sotsiaalmeediasse mitmeid seksuaalse väärkohtlemise teemalisi postitusi ning kasutanud kampaaniamärgist #14poleokei, näitamaks, et seksuaalse enesemääramise vanusepiiri tuleb tõsta. Seetõttu oli teema aktuaalsus ka peamiseks ajendiks selle töö kirjutamisele.

Lapsealise seksuaalset ahvatlemist Eestis ei ole sotsiaaltöö perspektiivist varasemalt uuritud, pigem on varasemad uurimused olnud õigusteaduse perspektiivist. Näiteks 2014. aasta lõputöö teemal “Laste seksuaalne väärkohtlemine kui moraalipaanika tekitaja” (Urvet, 2014) ning 2013. aasta bakalaureusetöö “Seksuaalkuriteod alaealiste vastu ja nende toimepanemist mõjutavatest teguritest” (Piirits, 2013).

Käesoleva töö **eesmärgiks** on välja selgitada, millisel viisil, millises sotsiaalses kontekstis ning millistes keskkondades lapsi seksuaalselt ahvatletakse.

Eesmärgi saavutamiseks olen püstitanud järgmised **uurimisküsimused**:

1. Millisel viisil lapsi seksuaalselt ahvatletakse?
2. Milline on nende kuritegude sotsiaalne kontekst?
3. Millistes keskkondades seda kõige enam toimub ning mis erisused iga keskkonna puhul esinevad?

Sotsiaalne kontekst käesolevas uurimuses tähistab eelkõige kuriteo toimepanemise aja, koha ning toimepanija ja ohvri omavaheliste suhetega seotud asjaolusid.

2. METOODIKA

Töös kasutan kvalitatiivset uurimisviisi, mis tähendab, et ma ei püüa välja selgitada mõnda kvantitatiivselt mõõdetavat probleemi (näiteks, kui palju nimetatud nähtust ühiskonnas esineb), vaid hoopis süvitsi uurida mingi nähtuse esinemist (Strömpl, 2004). Kvalitatiivne uurimismeetod võimaldab põhjalikumalt mõista aspekte, mis kvantitatiivsete uurimuste puhul võivad märkamatuks jääda. Selle uuringu eesmärk oligi süvitsi vaadata kuidas ja kus erinevad toimepanijad lapsi seksuaalselt ahvatlevad.

2.1. Valim

Uuringu allikmaterjal põhineb Tartu Maakohtu kinnistel kohtutoimikutel, milles on esinenud süüteod alaealiste vastu. Kohtutoimikud sisaldavad kriminaalmenetluse käigus kogutud asitõendeid (sh salvestisi, fotosid, vestluste väljavõtteid), politsei ülekuulamisprotokolle ja tunnistajate ütluseid, erinevate spetsialistide tunnistusi ja eksperthinnanguid, kohtumenetluses tehtud kohtuotsust ja selle põhistusi jpm sellist. Kohtutoimikud koosnesid minimaalselt sadadest lehekülgedest menetluse käigus kogutud asitõenditest ja muudest olulistest dokumentidest.

Kohtutoimikutele ligipääsuks taotlesin Tartu Maakohtult luba. Valisin toimikud kindla kuriteo koosseisu alusel (§179) ning jälgisin seda, et toimikud oleksid Tartu Kohtumajas kättesaadavad. Valisin analüüsimiseks uuemad juhtumid, et saada probleemist kõige värskem ülevaade. Üks toimik oli aastast 2018, neli kuritegu olid toime pandud 2019. aastal ning viis olid toime pandud aastal 2020. Töös kasutan samatähenduslikult sõna juhtum terminiga kaasus.

Tabel 2. Valim

Kuriteokoosseis	Toimepanija sugu	Toimep. vanus	Ohvrite arv	Ohvrite sugu	Ohvrite vanused
§141, §178, §179	Mees	58	8	Tüdrukud ja poiss	6,8,9,12,12,12,13,15
§121, §179, §424	Mees	32	1	Tüdruk	9
§179	Mees	23	1	Tüdruk	13
§179	Mees	56	2	Tüdrukud	13,13
§141, §179	Mees	16	2	Poiss ja tüdruk	6,8
§179	Mees	21	10+	Tüdrukud	11-13
§178, §179	Mees	25	5	Tüdrukud ja poiss	12,12.16,17.17
§145 ¹ , §179	Mees	34	2	Poisid	12,15
§145 ¹ , §178, §179, §182	Mees	44	2	Poisid	12,14
§120, §121, §141, §143 ² , §178, §179, §182	Mees	42	1	Tüdruk	14

(Allikas: Tartu Maakohtu kinnised kohtutoimikud)

Märkus: §120- Ähvardamine, §121- Kehaline väärkohtlemine; §141- Vägistamine; §143²- Suguihe või muu sugulise iseloomuga tegu mõjuvõimu kasutades; §145¹- Alaealiselt seksi ostmine; §178- Lapsporno valmistamine ja selle võimaldamine; §179- Lapseealise seksuaalne ahvatlemine, §182- Alaealise kallutamine alkoholi tarvitamisele (Karistusseadustik, 2021). Samuti esinesid toimikutes ka muud süüteo, mh §424- Mootorsõiduki juhtimine joobeseisundis (Karistusseadustik, 2021), kuid käesolev uuring nendele kuriteokoosseisudele ei keskendu.

Valimis olid toimepanijad vanuses 16-58- aastat, kõik meessoost. Ohvrid olid nii poisid kui ka tüdrukud, vanuses 6-17- aastat, keskmiselt vanuses 11-14. Nagu andmetest nähtub, oli ohvreid toimepanija kohta pea alati kordades rohkem. See viitab sellele, et üks toimepanija paneb seksuaalkuritegusid korduvalt ja mitme lapse vastu toime, enne kui ta politsei poolt peatatakse. Samuti võib nende andmete pinnalt järeldada, et üldjuhul paneb üks toimepanija toime mitmeid erinevaid seksuaalkuritegusid.

2.2. Andmete analüüs

Andmete kogumisel ja analüüsimisel lähtusin juhtumiuuringu aluspõhimõtetele ja uuringustrateegiale case-study. Virkus (2010) on öelnud: “Juhtumiuuringud keskenduvad konkreetse juhtumi kontekstile - indiviid oma sotsiaalses keskkonnas, või konkurentsitingimustes ja sealjuures uuritakse nii paljusid rollikandjaid, interaktsiooni, sidemeid, situatsioone, protsesse ja infot kui on võimalik määratleda” (Virkus, 2010). Samuti on juhtumiuuringu eesmärk koguda antud teema kohta palju tõeseid fakte, et neid võrrelda teiste sarnaste juhtumitega (Virkus, 2010). Valisin just kohtutoimikud, sest need annavad võimaluse eelpool loetletud nähtuseid uurida mitmest aspektist ja perspektiivist.

Andmed kogusin kohtutoimikutest, millega sain tutvuda vaid kohtumajas kohapeal. Kuna tegu on kinniste toimikute ja tundlike materjalidega, siis ma dokumentidest koopiad ei teinud ega saanud neid ka kaasa võtta. Andmed kogusin 2020.a sügisel kohtumajas järelevalve all. Kohtumajas käisin seni, kuni sain kõik juhtumid analüüsitud. 2021.a alguses käisin veel kord toimikute tutvumas, et mõned täpsustusi vajavad asjaolud üle kontrollida.

Andmete analüüsimisel lähtusin kvalitatiivse sisuanalüüsi meetodi raamistustest (Kalmus, Masso ja Linno, 2015). Andmete analüüs algas osaliselt juba andmete kogumise faasis. Andmeid kogusin kaasusepõhiselt, mis tähendab, et püüdsin uurimisküsimustele vastata iga kaasuse kohta eraldi. Selleks koostasın tabeli, kuhu sisestasın iga kaasuse kohta järgneva info:

- kriminaalasja/toimiku number
- kuriteo kvalifikatsioon
- toimepanija üldandmed (nt sugu, vanus)
- ohvri(te) üldandmed (nt sugu, vanus)
- info sotsiaalse konteksti kohta (aeg, koht)
- ahvatlemise viisid
- ahvatlemise keskkonnad/platvormid

Andmeid sisestasın tabelisse, sest see tegi lihtsamaks hilisema kaasuse juurde tagasipöördumise. Samuti aitas see saada ülevaadet, kas ja kuidas toimepanemise viisid erinevad või sarnanevad kaasuste üleselt. Andmed sisestasın ükshaaval arvutis eelnevalt loodud tabelisse ning märkmeid ja

kommentaare kirjutasin eraldi faili. Kommentaarid märgistasin ka juhtumi numbriga, et vajadusel oleks hiljem võimalik kaasuse juurde tagasi pöörduda. Esmased teemad ja mustrid joondusid välja juba kodeerimise käigus. Kodeerimise järel keskendusin sellele, et sisestatud andmeid võrrelda, otsides nii korduvaid mustreid, erinevusi kui ka sarnasusi.

Saadud tulemused jaotasin kaheks suureks põhiteemaks: kuriteo sotsiaalne kontekst ja *modus operandi*, mis omakorda jaotusid alateemadeks. Põhiteemad olid eelnevalt paika pandud ning raamistasid andmete kogumist, kuid konkreetsete alateemade jaotus kujunes välja andmete analüüsi käigus. Analüüsi käigus ilmnis ka vajadus mõne asjaolu täpsustamiseks või üle kontrollimiseks, mistõttu pöördusin 2021.a alguses tagasi algmaterjali juurde. Täpsustasin näiteks peresise väärkohtlemise puhul teise vanema reaktsiooni, sest esialgsetes märkmetes oli ebapiisav informatsioon. Uuringutulemused on illustreeritud valitud tsitaatidega.

2.3 Eetilised kaalutlused

Kogutud andmed on turvaliselt hoiustatud ja paroolidega kaitstud, mis tähendab seda, et teistel inimestel ei ole neile ligipääsu. Samuti ei ole ma andmeid avaldanud kolmandatele osapooltele ega arutanud kellegagi kaasuste asjaolusid. Andmete kogumisel kogusin küll neid andmeid, mis olid juhtumiga seotud, kuid mitte kunagi ei kirjutanud ma üles isikute nimesid ega kontaktandmeid.

Kuna teema on tundlik ning lähtudes vajadusest kaitsta ohvrite õiguseid, ei ole töös välja toodud analüüsitud kaasuste numbreid ega muid selliseid asjaolusid, mis võimaldaksid juhtumit konkreetse kuriteoga seostada. Samuti on töös lähtutud isikuandmete kaitse seadusest ja konfidentsiaalsusnõuetest ning seeõttu ei ole avaldatud inimeste nimesid ega muid detaile, mille abil oleks võimalik isikuid ning juhtumeid tuvastada. Seetõttu on tsitaatide esitamisel kasutatud eetilist fabritseerimist (Markham, 2011). See tähendab, et tsitaadid ei ole esitatud sõna-sõnaliselt, vaid on selliselt ümbertöödeldud, et ohvri privaatsus oleks tagatud, kuid mõte saaks siiski edasi antud. Tsitaadid on parafraaseeritud kasutades näiteks sünonüüme, muutes lauseehitust või sõnade järjestust või mõnda sellist detaili, mis võiks olla äratuntav või konkreetse isiku või kohaga seostatav.

2.4. Eneserefleksioon

Negatiivse alatooniga juhtumeid käsitleda on alati raskem, kui positiivseid. Seda enam, kui kannatanuteks on lapsed. Valisin oma bakalaureusetöö teemaks lapsealise seksuaalne ahvatlemine, mis hõlmas ka laste seksuaalset väärkohtlemist ja muid alaealiste vastu suunatud seksuaalse sisuga tegevusi.

Kui ma esimest korda toimikutega tutvuma läksin, olin ma arvestanud, et sisu on tundlik ning see, mida ma näen ja loen, võib olla häiriv. Kuid ma ei arvanud, et loetu puudutab mind nii sügavalt, et ma ka mitu kuud hiljem mõtlen nendele olukordadele, millega kannatanud olid kokku puutunud ja mida nad läbi olid elanud. Kuid nii see läks. Esimeste kohtutoimikutega tutvumisest on möödas mitu kuud ja ma olen siiani häiritud kui julmad võivad toimepanijad lastega olla ja millised eesmärgid on nad kannatanutega suheldes endale seadnud. Minu jaoks eriti uskumatu on tõsiasi, et lapsi kasutavad seksuaalselt ära ka need inimesed, kes on ohvritele lähedased. Justkui need inimesed, keda laps peaks saama alati usaldada ja kellele rasketel hetkedel toetuda.

Samuti ei olnud ma alguses teadlik kui osavad mõjutajad kurjategijad tegelikult on ning milliseid mõjutusviise nad ohvrite peal rakendavad. Nähes toimepanijate taktikaid ja püüdlusi mitte jääda vahele, olen ma kindel, et Eestis on veel palju alaealisi, kes on seksuaalset ahvistamist kogunud, kuid ei ole pöördunud politseisse. Nad on jäänud selle probleemiga üksinda, mis on omakorda mõjutanud nende edasist elu ja hakkamasaamist. Samuti kui õigusrikkujad ei ole oma tegude eest saanud karistada, annab see talle veel rohkem enesekindlust, valimaks välja järgmisi ohvreid.

Soovin, et mitte ükski laps ei peaks mitte kunagi kogema seksuaalset väärkohtlemist, ahvatlemist ega muid tema vastu suunatud seksuaalseid tegevusi. Sest see, millega ma toimikutes kokku puutusin, jättis ohvritesse sügava jälje, millest taastumine ei ole lihtne.

3. EMPIIRILISED TULEMUSED

3.1. SOTSIAALNE KONTEKST

3.1.1. Kuriteo toimepanemise koht ja aeg

Valdav osa valimis olnud kuritegudest pandi toime **siseruumides**, enamasti ohvri või toimepanija kodus, kuid esines ka juhtumeid, kus kuritegu pandi toime näiteks hotellis. Kontaktkuriteod ehk soovimatu puudutamine, kehaline väärkohtlemine ja suguühtesse sundimine leidsid enamasti aset magamistoas ja vannitoas, harvem teistes üldeluruumides (sh elutoas). Valdav osa kuritegudest pandi toime korduvalt ja pikaajaliselt. Korduvus ja pikaajalisus esines eelkõige juhtumite puhul, kus toimepanija elas ohvriga koos või oli tema lähisugulane ning nad viibisid mingitel perioodidel samas kohas pikemalt (nt vaheajal maakodus). Kontaktkuritegusid pandi toime nii öösel kui ka päeval, kuid üsna selgelt võis märgata tendentsi, et kui toimepanija oli ohvri pereliige või sugulane, toimusid väärkohtlemise episoodid eranditult öösel või õhtusel ajal. Seda valdavalt seetõttu, et toimepanijal oli siis ohvri(te)le kergem ligipääs ning teisi täiskasvanuid, kes väärkohtlemist takistada oleksid saanud, ei olnud kohal (nad olid kas ära või magasid). Näiteks katsus toimepanija ohvri suguelundeid õhtuse pesemise ajal ning pildistas viimase privaatseid kehaosasid. Ühes teises juhtumis andis toimepanija oma kasulapsele alkoholi ning kui ohver oli alkoholihoobes, alustas seksuaalset väärkohtlemist. See juhtum toimus öösel ajal kodus, siis kui teised pereliikmed olid samuti kodus, kuid magasid. Kaasustest ei nähtunud, et aastaaeg või muu ajaline tegur (nt nädalavahetused, vaheajad, tähtpäevad jms) peale selle, kas oli öö või päev, oleks rolli mänginud kuritegude esinemises.

Teine märkimisväärne koht, kus kuriteod aset leidsid, oli **Internetis**. Internetis toimus väärkohtlemine valdavalt levinud sotsiaalmeedia platvormidel, kuid mõneti ka näiteks kohtinguportaalides. Osade juhtumite puhul esines seda, et suhtlus internetis toimus ainult õhtul või öösel ajal, kuid konkreetset ja läbivat mustrit kaasustest välja ei joondunud. Need juhtumid, mille puhul esines mõneti enam hilisõhtust/öist suhtlust, oli see üldjuhul toimepanijast johtuvaltel põhjustel (nt toimepanija oli päeval tööl ning ei saanud tööajal suhelda või polnud tal sellist privaatset suhtlemiseks enne, kui teised magasid). Kaasuste pinnalt võib järeldada, et kuriteo toimepanemise koht ei avalda mõju ajalisele tegurile ning väärkohtlemist esineb nii päeval kui ka öösel.

Lisaks pandi toime kuritegusid ka **avalikus kohas**, s.o. rannas, pargis ja toimepanija autos. Avalikus kohas toimepandud kuritegude puhul võis märgata, et enamasti oli tegu selliste juhtumitega, kus toimepanija ei olnud pereliige (või muu lähedane tuttav), vaid oli ohvriga hiljuti internetis tutvunud. Lisaks, kui toimepanija ei olnud pereliige (nt tutvus ohvriga internetis), tuli enam ette (kontaktset) väärkohtlemist päevasel ajal, võrreldes näiteks pereliikmete poolt toimepandud (kontaktse) väärkohtlemisega, mis toimus pigem öösel või õhtusel ajal. Avalikus kohas toimepandud konkreetsed teod olid näiteks ohvrilise või pornograafilise sisuga foto- või videomaterjali tegemine (rannas), ohvri privaatsete kehaosa puudutamine (pargis) ja sugulise iseloomuga teod, sh seksuaalvahekord (autos). Kaasuste pinnalt võib järeldada, et avalikus kohas pannakse kuritegusid toime päeval ning inimeste poolt, kes ei ole ohvri pereliikmed.

Valimis oli ka üks kaasus, kus osa väärkohtlemisest leidis aset **koolis**, täpsemalt tüdrukute riietusruumis, vahetunnis, päevasel ajal. Tegu oli ühekordse episoodiga. Siinkohal on juhtum märkimisväärse selles osas, et tegu oli vahendliku täideviimisega (tegelik toimepanija kasutas oma lapselast kuriteo toimepanemiseks). Vahendlik täideviimine selle juhtumi puhul oli tõenäoliselt ka ainus viis, et seda kuritegu oleks saanud kooli riietusruumis toime panna. Vanavanem, kes ise otseselt kooliga seotud polnud, ei oleks saanud niivõrd mugavat ja märkamatu ligipääsu kooli ruumidesse, eriti tüdrukute riietusruumile, samas õpilane pääseb üsna kergelt ja erilist tähelepanu äratamata kooli ruumidesse. Kaasuste pinnalt nähtus küll, et selline vahendlik täideviimine on pigem erandlik, samas on selliste tegude tõkestamine ja avastamine ka tunduvalt keerulisem n.ö tavapärastest seksuaalkuritegudest.

3.1.2. Kurjategija ja ohvri omavahelised suhted

Toimepanija oli enamasti kas pereliige (kasuvanaisa, kasuisa, muu sugulane), endine poiss-sõber, inimene, kellega internetis tutvuti või muu juhututtav (nt naaber).

Kaasustes on näha selget erinevust ohvri ja kurjategija vahelistes suhetes internetis ja reaalses elus. Interneti suhtluses saab välja tuua kaks peamist erinevust ohvri ja toimepanija suhetes- ebaseeldiv suhtlus ja halb läbisaamine ning esialgu meeldiv suhtlus ja läbisaamine, mis oli vestluse käigus muutunud ebaseeldivaks. Ohvri ja kurjategija vahelised suhted väljaspool virtuaalmaailma jagunesid samuti kaheks- hea läbisaamine ja meeldivad suhted ning halb läbisaamine ja negatiivsed suhted.

Kui toimepanija suhtles ohvriga internetis, leidis olukordi, kus kurjategija pidev kontaktivõtt ja seksuaalse sisuga failide saamine oli ohvri jaoks ebameeldiv ning vastumeelne. Sellistel juhtudel ei olnud suhted ohvri ja toimepanija vahel positiivsed ning juba esmane kontakt loodi vastumeelselt. Antud juhtumite puhul ei võtnud kannatanud vastu ka toimepanijate kõnesid või panid need koheselt ära, kui said teada, kes oli helistanud. Internetis võtsid ohvriga ühendust enamasti need inimesed, kellega kannatanu varasemalt tuttav ei olnud. Välja arvatud üks juhtum, kus ohvritele saatis pidevalt seksuaalse alatooniga sõnumeid pereliige, kellega suhted väljaspool virtuaalmaailma olid samuti vastumeelsed.

Kui toimepanija lõi ohvriga esmase kontakti, tutvustas end vale identiteediga ning ei toonud koheselt vestlusesse seksuaalseid teemasid, olid suhted ohvri ja toimepanija vahel positiivsed. Fookus hoiti esialgu meeldivatel teemadel, et vältida suhte katkemist. Kui hiljem toodi vestlusesse seksuaalne sisu ning hakati nõudma kannatanult paljastavaid pilte ning sooviti kohtuda, siis varasemalt loodud usalduse tõttu oli ohver nõus ka toimepanija tahtmisi täitma. Kui toimepanija nõudmised olid muutunud pidevaks ning kannatanu ei tahtnud neile enam alluda, hakkas kurjategija ohvrit ähvardama. Sellel hetkel muutusid eelnevad positiivsed suhted negatiivseteks ning kannatanu kaotas toimepanija vastu usalduse, mis asendus hirmuga. Kannatanu ei soovinud, et temaga enam ühendust võetaks ning vestlust jätkataks.

Leidus juhtumeid, kus suhted kurjategija ja ohvri vahel väljaspool virtuaalmaailma olid pidevalt halvad ning lisaks seksuaalsele väärkohtlemisele tuli ette ka füüsilist ja vaimset väärkohtlemist. Sellistel juhtudel oli tegemist alati ohvrile lähedase inimesega. Toimepanijal oli ohvri suhtes pidev negatiivne hoiak, ta tõstis tihti häält, ropendas, provotseeris ning süüdistas kõiges kannatanut. Kõige selle taga oli selgelt näha ka varasemaid märke, mis viitasid ühel hetkel seksuaalkuriteo toimepanemisele, kuid mida teised pereliikmed pererahul huvides ignoreerisid. Näiteks alaealisele seksuaalsete failide saatmine ja seksuaalsetel teemadel rääkimine, millele pere ei tahtnud tähelepanu pöörata, sest väärkohtleja oli ettearvamatu ning teda kardeti.

Samas leidis ka olukordi, kus suhted toimepanija ja ohvri vahel olid pealtnäha positiivsed ning teiste pereliikmete jaoks oli väärkohtlemine täiesti ootamatu, sest toimepanija oli lähedane sugulane. Näiteks juhtum, kus pere saatis oma lapsed maale kasuvanaisa juurde, nähtus kohtutoimikust, et vanemad ei osanud kahtlustada, et kasuvanaisa võiks näidata lastelastele seksuaalse sisuga faile, mängida nendega seksuaalse sisuga mängu või teha nendest alasti pilte. Kuna kannatanud olid alla kolmeteistkümne aastased, ei mõistnud nad, et nendega tehtu oli väär ning suhted toimepanijaga olid jätkuvalt positiivsed. Sarnane olukord oli ka ühes teises kaasuses,

kus ei olnud mingit alust kahtlustada, et lapsed maale saates, võib vanem alaealine sugulane oma nooremaid sugulasi seksuaalselt ahvatleda. Seda enam, et täiskasvanute hinnangul oli laste omavaheline läbisaamine olnud usaldusväärne ja heatahtlik. Kuna ohvrid olid alla üheksa aastased, ei mõistnud nad, et tegevus on ebaseaduslik ning suhtusid toimepanijasse hästi ning usaldasid tema sõnu ja tegusid. Samuti juhtumis, kus vaimse alaarenguga ohver tundis, et suhted toimepanijaga on usaldusväärsed ja positiivsed, ei mõistnud ta tegelikult, et kurjategija kasutab teda tema tervisliku olukorra tõttu ära.

Kokkuvõttes on võimalik andmete baasil üldistada, et ohvri ja toimepanija omavahelised suhted internetis on esialgu positiivsed, kuid hilisema suhtluse käigus muutuvad negatiivseteks. Kui kannatanu on internetis levivatest ohtudest teadlik, on suhted toimepanijaga algusest peale halvad. Ohvri ja toimepanija suhted väljaspool virtuaalmaailma on usaldusväärsed siis, kui ohver oma noore vanuse tõttu ei mõista olukorda. Kui ohver saab olukorra tõsidusest aru, on suhted toimepanijaga negatiivsed.

3.1.3. Kuriteo motiiv

Kõik kuriteod pandi toime eelkõige seksuaalsetel eesmärkidel. Enamasti soovisid kurjategijad ohvritelt seksuaalse sisuga faile ning nendega väärkohtlemise eesmärgil kohtuda. Samuti soovisid toimepanijad luua ohvriga lähedasi sõprussuhteid ning leidus ka kaasuseid, kus alaealisi paluti oma “tüdruksõbraks”.

Palju räägiti alaealistega seksuaalsetel teemadel, näidati ja saadeti ohvritele seksuaalse sisuga videoid ja pilte, et tekitada antud teema vastu huvi. Leidus olukordi, kus toimepanija oli pidevalt väga noorte lastega seetõttu, et ohvrid rahuldaksid tema seksuaalseid vajadusi. Ja kuna kannatanud olid väga noored, andis toimepanija neile teada, et tegemist on igati normaalse tegevusega. Kaasuses, kus toimepanijal oli olnud pikki aastaid seksuaalne huvi alaealiste tüdrukute vastu, õigustas ta oma tegu, et alaealistele seksuaalsete teemade tutvustamine on nende varajane harimine.

Kui peale pikemat vestlust internetis olid ohvrid nõus toimepanijaga ka päriselus kohtuma, siis sellistel juhtudel oli enamasti tekkinud kurjategija ja ohvri vahel juba usaldusväärne suhe ning toimepanijad olid järjest lähemal oma eesmärgile, astuda ohvriga seksuaalsesse kontakti.

3.2. MODUS OPERANDI

Modus operandi tähendab kuriteo toimepanemise viisi. Käesolevas osas annan ülevaate esmalt sellest, kuidas toimepanijad ohvreid valisid ja neile lähenesid, siis kuriteo toimepanemisele eelnenud sündmustest, seejärel sellest, millisel viisil lapsi seksuaalselt ahvatletakse ning viimasena sellest, millistes keskkondades seda tehakse.

3.2.1. Kuidas toimepanijad ohvreid valisid ja neile lähenesid?

Analüüsitud kaasuste pinnalt võib välja tuua, et enamus juhtudel oli kurjategijatel ohvreid rohkem kui üks. Enamasti oli ohvreid üle kahe ning ühel juhul ka üle kümne.

Toimepanijad valisid ohvrid välja, kasutades erinevaid mooduseid. Näiteks ühe juhtumi puhul leidis toimepanija ohvri läbi Facebooki automaatse soovitusel lisada sõbraks need inimesed, keda ta võib teada (algoritm). Tuli ette ka olukordi, kus toimepanija oli ohvri välja valinud viimase seksuaalse alatooniga kasutajanime järgi. Kohtutoimikute materjalidest nähtus, et seksuaalsusele viitav perekonnanimi ajendab kurjategijaid konto omanikuga ühendust võtma, kuna eeldatakse, et inimene on ka ise seksuaalsusest huvitatud või, et tegu on n.ö “kergete ohvritega”. Seda tõi ühes kaasuses välja ka kriminaalmenetluses ütluseid andnud ohvrile lähedane inimene, kes väitis, et seksuaalse alatooniga perekonnanimed võivad jätta võõrastele vale mulje.

Samuti kasutasid toimepanijad mitut erinevat sotsiaalmeedia platvormi, et sobiv ohver välja valida. Üsna tavapärane oli ka praktika, kus toimepanijad kasutasid esmase kontakti loomiseks varikontot. Kui ohver soovis, et kurjategija enam temaga ühendust ei võtaks ning oli ta oma sõbralistist eemaldanud/blokeerinud, leidsid kurjategijad erinevaid mooduseid uuesti kontakti loomiseks. Näiteks tehti uus konto, mis ei olnud kuidagi nende varasema identiteediga seotud ning võeti taas ohvriga ühendust, teeseldes uut isikut.

3.2.2. Kuriteo toimepanemisele eelnenud sündmused

Kõikide juhtumite puhul oli läbivaks jooneks see, et toimepanija tegevused, mis eelnesid konkreetsete kuritegude episoodidele, olid suunatud kuriteo toimepanemise ette valmistamisele. Mitte ühelgi juhul ei olnud tegu oportunistliku olukorraga, kus olukorda lihtsalt kasutati ära.

Internetis ohvritega tutvunud toimepanijad otsisid ja valisid lapsi selle eesmärgiga, et panna toime kuritegu. Kuritegudele eelnenud tegevused olid pigem n.ö 'meelitavad' või sõbralikud, ohvreid püüti meelitada rahaliste hüvede või alkoholiga. Kui need ei toimunud, siis kasutati ähvardusi või hirmutamist. Kui õigusrikkuja oli võtnud ohvriga ühendust ja loonud esimese kontakti, siis sageli räägiti alguses tavapärasel teemadel. Tihti ei alustanud toimepanijad koheselt seksuaalsete teemade tutvustamisega, sest taheti näida sõbraliku ja usaldusväärseks. Kui suhtluse käik oli piisavalt edasi arenenud ning toimepanija tundis, et on aeg liikuda eesmärgile lähemale, hakkas ta muutma enda suhtlusstiili ja teemasid. Ühes valimis olnud kaasuses soovis kurjategija hakata mängima mängu "Tõde või tegu". Antud mängu eesmärgiks oli läbi "tõe" ohvri kohta informatsiooni kogumine ning läbi "teo" anda ohvrile kindlad tegevused, mida ta mängu jooksul tegema peab. See oli mäng, kus toimepanijal avanes võimalus ohvriga seksuaalsetel teemadel rääkida ja n.ö 'mänguliselt' küsida seksuaalse sisuga pilte.

Leidus ka toimepanijad, kes alustasid internetis vestlust koheselt seksuaalse sisuga piltide või sõnumite saatmisega. Kui ei olnud eelnenud sõbralikku ja tavapärasest suhtlust, siis ohvrid sageli tõrjusid toimepanija esialgsed kavatsused tagasi ning tundsid, et pidev kontaktivõtt on pigem tüütu ja ebameeldiv.

Kui ohver ja toimepanija olid internetis vestelnud ning tundsid, et on sobilik hetk kohtumiseks, siis sageli eelnesid kuriteo toimepanemisele tavapärased sündmused- kõnniti koos linnas, käidi poes. Siiski oli toimepanijal eesmärk astuda alaealisega seksuaalsesse kontakti ning ta hakkas otsima võimalusi selle teostamiseks. Kui käidi poes, siis osteti ka alkoholi. Tagamõttega seda ohvrile pakkuda, et lihtsustada kuriteo toimepanemist. Samuti olid toimepanijad välja valinud hotelli ning tutvustanud seda ohvrile, põhjendades, et siin saab lihtsalt rahulikult olla ja rääkida.

Samas, kui toimepanija oli pereliige või muu ohvrile lähedane isik, 'katsetati' kontaktse kuriteo toimepanemisele eelnevalt sageli reaktsioone erinevate tegevustega (nt näidati seksuaalse sisuga videoid või alustati seksuaalsetel teemadel vestlemist). Samuti ka füüsiliste puudutustega, et näha kuidas ohver reageerib. Näiteks juhtumid, kus pereliige soovis ohvrit privaatsetest kehaosadest puudutada, tõi ta põhjenduseks, et ta võiks panna kannatanu suguelundile kreemi. Ohvri vanuse ja

arusaamisvõimetuse tõttu oli kurjategijal võimalus korduvalt kuritegusid toime panna. Juhtumises, kus vanem sugulane näitas oma noortele sugulastele seksuaalse sisuga videoid ning sundis neid seejärel sugulise iseloomuga tegusid tegema, survestas ta ohvreid järgmiselt:

“ Vaatame, kas teist saab tulevikus ikka asja ”

Kuna kannatanud olid alla 10- aastased, ei mõistnud nad oma noore ea tõttu tegevuste sisu ning ei saanud nad ka täielikult aru, et juhtunu on keelatud või kahjulik:

“ Me ei tundnud, et see kahjulik oleks, miks nii teha ei või? ”

Ka pereliikmete poolt kasutati eelnevalt kuriteo soodustamiseks alkoholi. Kuna noore inimese organism reageerib suurtes kogustes alkoholile väga tugevalt, oli toimepanija eesmärgiks manustada seda just nii palju, et kannatanu ei mäletaks järgmisel päeval, mis temaga tehti. Selle tegevusega lootis toimepanija tagada selle, et ta ei jääks vahele.

3.3.3. Millisel viisil lapsi seksuaalselt ahvatletakse?

Valitud kohtutoimikutest joondus välja 7 peamist ja korduvat narratiivi. Alljärgnevalt selgitan igaüht neist põhjalikumalt.

Ähvardamine

Ähvardamine oli üks tavapärasemaid ja läbivamaid viise, kuidas toimepanija ohvreid oma taatele alluma püüdis saada. Ähvardamise tähendus aga erines kaasuste puhul suuresti. Näiteks oli sagedamini ähvarduse sisuks delikaatse või väidetavalt piinliku informatsiooni avaldamine või levitamine. Näiteks selles juhtumises, kus toimepanija ähvardas ohvrit internetivestluse ajal, püüdes sundida kannatanut endast alastifotosid saatma:

“ kui sa ei saada, siis panen need, mis mul sinust juba on üles. ”

tahad, et su kool saab teada v?”

Kui mõnikord ähvardati ka mingitele konkreetsetele isikutele nimetatud informatsioon teatavaks teha, näiteks ohvri vanematele või poisssõbrale, siis enamasti olid ähvardused suunatud pigem materjali laiemale ringkonnale avalikustamisele. Sellisteks olid enamasti kas ohvri kooli- või klassikaaslased või võõrad internetis.

Peale avalikustamise ähvardati ohvreid ka selliselt, et kui nad ei ole nõus endast uut seksuaalse sisuga materjali produtseerima ja toimepanijale saatma, tulla neid tegema vägisi. See tähendab, et ohvrile jäeti mulje, et ta jäetakse rahule või sellega ei kaasne ohvrile kahjulikke tagajärgesid, kui ta nõutud materjali ise ära teeb. Muljet, et ohver jäetakse rahule ja, et ta peab ainult ühe korra alluma, püüdsid jätta enamus toimepanijad. Samas valimis olnud kaasuste pinnalt võib öelda, et tegu on vaid ühe strateegiaga, mida toimepanijad rakendavad: ohver võib tunda hirmu või sundi, kuid samas ka kergendust, et tegu on vaid ühekordse probleemiga, mille ta saab lahendada, kui sel korral teeb nii nagu öeldakse; samal ajal annab see toimepanijale juurde nii motivatsiooni kui ka julgust, et ka järgmisel korral ohvrit sundida. Heaks näiteks on kaasus, kus toimepanija kirjutas ohvrile, et temani on jõudnud fotod, millel ohver on kujutatud poolpaljalt. Kurjategija väitis, et kui ohver saadab endast uued pildid, ei avalikustata vanu pilte enda sõpruskonnale. Kuna ohver kartis, et pildid võivad interneti ringlema minna, saatis ta kurjategija nõudmisel endast uued pildid, uskudes, et uute piltide saatmine hoiab ära eelnevate piltide avalikustamise.

Peale selle esines kaasustes ka olukordi, mil kannatanut ähvardati pideva jälgimise ja jälitamisega. Antud tegevus seisnes ohvri hirmutamises ja tahte vastaselt tema eraellu sekkumises. Pideva jälitamise ja jälgimise eesmärgiks oli tekitada kannatanus hirmu ja ebamugavust. Analüüsitud juhtumites jälgis toimepanija pidevalt kannatanu tegemisi, ilma, et ohver sellest ise teadlik oleks olnud. Näiteks tegi toimepanija ohvrile salaja pilte ja filmis kannatanut siis, kui viimane oli pesus. Samas mõnikord seisnes jälitustegevus ka selles, et ohvrit jälitati ning talle anti talle täpselt teada, kus ta oli mõni hetk tagasi viibinud või kus ta hetkel viibib. Näiteks ühes juhtumises ähvardas toimepanija kannatanut järgmiselt:

“Sa käisid eile väljas, ma nägin sind. Nüüd ma tean kus sa elad ka, sõitsin siit just mööda”

“Saame kokku, midagi ei juhtu”

Kui ohver ei reageerinud enam toimepanija sõnumitele ja kõnedele või kui ohver keeldus kokku saamast, ähvardasid toimepanijad haiget teha mitte enam kannatanule, vaid tema pereliikmele või lähedasele, üldjuhul emale. Sellisel juhul oli ohvri vastu suunatud kuritegu juba eelnevalt toime pandud ning kannatanu hakkas toimepanijat vältima, kartes, et kui nad saavad jälle kokku, teeb kurjategija talle taas haiget.

Sagedamini kasutasid sellist tüüpi ähvardusi need toimepanijad, kes olid ohvrile lähedased inimesed, näiteks vanavanemad ja kasuvanemad. Nad tundsid kannatanu eraelu ning neil oli võimalus pidevalt jälgida kannatanu tegemisi.

Vägivalla ja sunni rakendamine

Vaimse vägivalla kasutamine oli üks levinumaid viise, kuidas toimepanija ohvri teovõime ja enesehinnanguga manipuleeris. Vaimset vägivalda esines nii mõjutamises, ohvriga manipuleerimises, ähvardamises kui ka ohvri alandamises. Näiteks juhtumis, kus ohver keeldus toimepanija katsumisest, öeldi kannatanule, et:

“Ma solvun, kui sa ei tee seda mida ma tahan ja räägin kõigile, et sa oled lits.”

Vaimse vägivalla eesmärk oli survestada kannatanut, et ta hakkaks alluma kõikidele toimepanija nõudmistele ning mõtleks seksuaalsusest, kui normaalsest ja loomulikust tegevusest. Samuti lõi kurjategija läbi vaimse mõjutamise endast petliku kujutluse, et tegemist on heatahtliku ja sõbraliku inimesega, keda võib alati usaldada. Vaimse vägivalla mõjutustegevused sarnanesid küll ähvardamisele ning mõnikord esines muuhulgas ka otseseid ähvardusi, kuid üldjuhul oli sunni ja vaimse vägivalla rakendamine ähvardamisest erineva dünaamikaga. Enamasti sundisid toimepanijad ohvreid tegema tegevusi, mis olid vastumeelsed ja mida kannatanud pigem teinud ei oleks. Näiteks paljastavate piltide saatmine ja videokõne vahendusel enese näitamine. Kui ohver seda ei teinud, järgnes tihtipeale manipulatsioon koos hirmutamise ja ähvardamisega. Manipulatsioon seisnes enamasti kannatanute ebakindluse ära kasutamises. Kuna ohvrid olid noored ning mõjutatavad, oli toimepanijatel lihtsam läbi manipuleerimise oma eesmärged saavutada. Kui kannatanud ei tulnud vastu kurjategija nõudmistele, tõid toimepanijad välja erinevaid põhjendusi, millega julgustati kannatanuid proovima uusi asju.

Vaimne vägivald ja mõjutamine võis esineda ka niivõrd varjatult, et see võis ohvrit ebakindlamaks muuta või panna ennast halvasti tundma, kuid jätta teistele mulje, et kannatanuga oli kõik korras. Kuna vaimne vägivald ei jätnud ohvri kehale füüsilisi jälgi, ei osanud kannatanu eakaaslased ega lähedased inimesed sageli arvata, mida ohver tegelikult sisimas läbi oli elanud.

Füüsilist vägivalda esines valimis olnud kaasustes vähem kui vaimset vägivalda ning enamasti kasutati seda juhtudel, kui ohver ei allunud enam kurjategija nõudmistele. Läbi füüsilise vägivalda tahtsid kurjategijad ohvritele 'anda õppetundi' ja panna mõistma mis juhtub siis, kui kannatanu toimepanija tahte ei allu. Enamasti esines füüsiliste vigastuste tekitamine käega näkku löömisel, juustest tirimisel ja jalaga löömisel. Harvemini ka peaga vastu maad tagumises. Füüsilist vägivalda kasutatakse vähem, sest see jätab jälgi ja nii on suurem võimalus vahele jääda.

Kokku esines füüsilist vägivalda ühes kaasuses ühe ohvri puhul. Kuna toimepanija elas kannatanuga koos, oli ta alim ohvri kallal füüsilist vägivalda rakendama võrreldes nende toimepanijatega, kes ohvritega varasemalt tuttavad ei olnud.

Seksuaalse sisuga failide näitamine

Seksuaalse sisuga piltide ja videote saatmine oli üks peamisi/põhilisemaid viise lapsealise tähelepanu püüdmiseks. Pornograafilise sisuga pilte saadeti eranditult kõikides internetis toimendud juhtumites. Failide saatmise eesmärk oli tekitada lapses huvi, et hiljem oleks teda lihtsam mõjutada saatma sarnase sisuga pilte endast vastu.

Enamasti olid toimepanijate saadetud piltidel kujutatud pornograafilistes situatsioonides täiskasvanud inimesed. Kuid leidis ka olukordi, kus lapsealisele näidati seksuaalse sisuga pilte, milles oli kujutatud teine alaealine. Samuti leidis pilte ning videoid, milles figureeris ka toimepanija ise.

Kui ohvrite ja toimepanijate vahel oli tekkinud usaldusväärne suhe, hakkasid kannatanud saatma kurjategijale vastu pilte, millel oli kujutatud ohvri paljastatud keha. Kuna kannatanud uskusid, et pildid jäävad nende kahe ühiseks saladuseks, ei osanud nad arvata, et peale failide saatmist järgnevad ähvardused ning kohustused toimepanija ees. Ohvreid mõjutati teadmiselega, et kui uusi pilte ei saadeta, hakkavad vanad pildid levima ka toimepanija tuttavatele.

Kuid leidis ka lapsi, kes manipulatsiooniga kaasa ei läinud ning ei olnud nõus saatma ühtegi sarnase sisuga pilti toimepanijale endast vastu. Näiteks kaasuses, kus kurjategija soovis, et kannatanu saadaks talle paljastavaid pilte, vastas ohver järgmiselt:

“Jah, ta tahtis, et ma saadaksin talle endast pilte, aga ma ei tahtnud. Saatsin talle hoopis oma mängukarust pildi”

Nad olid rohkem teadlikumad, mis võib intiimsete piltide saatmisega kaasneda. Oli ka juhtumeid, kus kannatanu lubas ise anda asja politseisse, kuid sellele järgnesid ähvardused, manipulatsioon ja ohvri hirmutamine.

Enese alasti eksponeerimine

Tihti püüdsid ahistajad lapsi ahvatleda ka enese alasti eksponeerimisega. Antud tegevuse eesmärk oli tekitada lapses huvi ja tutvustada talle maailma, millega ta varem veel kokku puutunud ei olnud. Näiteks ühes juhtumis põhjendas toimepanija laste ees paljalt liikumist järgmiselt:

“Ma ei tee midagi valesti, ma ainult õpetan neid ja tänu sellele saavad nad tulevikus paremini hakkama”

Sageli ei olnud enese eksponeerimine pelgalt lapse nähes paljalt ringi jalutamine, vaid kurjategija tegeles ka laste nähes eneserahuldamisega ning sundis lapsi end vaatama ja katsuma. Tihti olid ohvrid veel nii noored ja ei saanud nad arugi, et tegu on keelatud.

Rahaliste hüvede pakkumine

Analüüsitud juhtumites said kurjategijad alati seda, mida nad soovisid, kui nad pakkusid ohvritele kas raha või muid hüvesid. Kuna lapsealised on lihtsasti mõjutatavad, tundsid nad hüvedest rõõmu, ega mõelnud tagajärgedele.

Raha pakkumine oli üheks mõjutusviisiks, kuidas kurjategijad lapsi meelitasid. Sellisel viisil manipuleerimise eesmärk oli pakkuda ohvritele tasu, et nad oleksid nõus tegema seda, mida kurjategijad välja olid pakkunud.

Enamasti lubati ohvritele tasuda siis, kui nad olid nõus end internetis või päriselus paljastama. Tihti ei olnud maksmine vaid ühekordne ning tasapisi hakati pakkuma järjest suuremaid summasid. Analüüsitud juhtumite hulgast ei puudunud ka raha pakkumine sponsorluse eesmärgil ehk kui ohver osutab seksuaalteenust, saab ta selle eest tasu. Enamasti ulatus “tasu” 10 eurost- 200 euroni.

Juhtumitest tuli välja, et mõned lapsed, kes osutasid raha eest seksuaalteenuseid, olid ise vanemliku hoolitsuseta ning varasemalt lähedaste inimeste poolt füüsiliselt väärkoheldud. Lähedaste hoolimatuse ja ükskõiksuse tõttu on nad otsinud tuge võõrastelt inimestelt, sooviga leida keegi, kes neid toetaks ja mõistaks. Kuid kahjuks on kannatanud langenud valede inimeste vaatevälja, mis on põhjustanud olukorra, et lapse haavatavust ja psüühilist seisundit on hakatud ära kasutama.

Seksuaalsetel teemadel rääkimine

Seksuaalsetel teemadel hakkasid rääkima või kirjutama kõik kurjategijad, kui nad olid loonud kannatanuga esmase kontakti. Erinevus seisnes vaid ajas, mil antud teemat alaealisega puudutati. Sageli rääkisid kurjategijad alguses ohvriga rohkem igapäevastest tegemistest ning alles hiljem hakkasid saatma kannatanule seksuaalse alatooniga sõnumeid. Leidus ohvreid, kes ei olnud seksuaalsetest teemadest varem kuulnud ning see teadmine andis kurjategijatele oma eesmärkide täitmiseks enesekindlust juurde.

Ühes kaasuses rääkis toimepanija seksuaalsetel teemadel ja näitas pornograafilise sisuga faile kõigest 5-9 aastastele ohvritele. Ohvrite noore vanuse tõttu nad ei aimanud, et nendega juhtunu oli tegelikkuses ebaseaduslik ja seetõttu ei osanud nad rääkida sellest koheselt ka usaldusväärsetele isikutele. Seetõttu oli kurjategija võimalus vahele jääda üsna madal.

Kaasustest selgus, et mida teemast teadlikum oli ohver, seda paremini oskas ta antud situatsiooniga toime tulla. Leidus kannatanuid, kelleni jõudsid küll kurjategija seksuaalse sisuga pildid ja sõnumid, kuid ohvrid ise neile samaga ei vastanud. Nad mõistsid, et kurjategija käitumine on vale ning julgesid ahistamisest rääkida ka teistele eakaaslastele ja vanematele.

Otsene ettepanek seksuaalseteks tegevusteks

Valitud kaasustes leidis kurjategijaid, kes saatsid seksuaalse sisuga pilte, sõnumeid ja muid faile eesmärgiga muuta kannatanu varasemaid seisukohti ja meelitada ohver privaatselt kokkusaamisele. Kokkusaamise eesmärgiks oli luua alaealisega seksuaalse kontakt ja astuda vahekorda.

Kui kurjategija oli meelitanud ohvri kokkusaamisele, tegi ta ettepaneku võtta riided seljast, millele enamasti järgnes kannatanu puudutamine ja katsumine. Selle tegevuse käigus julgustati lapsi, et seksuaalne tegevus on loomulik ja kõik tema eakaaslased on juba ammu seda kogenud.

Näiteks ühes kaasuses sundis kurjategija ohvrit jooma suurtes kogustes alkoholi, et hiljem teda seksuaalselt ära kasutada. Kui kannatanu oli alkoholi mõju all, ei saanud ta olukorrast aru ning peale kainenemist ei mäletanud ta ka täpselt seda, mis temaga oli juhtunud. See oli ahvatleja plaan, kuidas lapsega seksuaalselt tegeleda nii, et ta ei jääks hiljem süüdi.

3.2.4. Millistes keskkondades lapsi seksuaalselt ahvatletakse.

Online keskkonnad

Valimis olnud kaasuseid analüüsid selgus, et suurel hulgal ahvatlemisjuhtumeid pandi toime just erinevates internetikeskkondades. Enamasti valisid kurjategijad välja ohvrid, kellega neil ei olnud varasemat kokkupuudet ega ühiseid tuttavaid.

Kui toimepanijad kannatanuga esmase kontakti löid, tutvustasid nad end tihti valenimega ning oma vanus märgiti enam kui kümme aastat nooremaks. Kurjategija eesmärk, võtta ohvriga ühendust läbi varikonto, andis talle suurema võimaluse usaldusväärse suhte tekitamiseks.

Suhtlusportaalid

Kuna toimepanijad olid väga head mõjutajad ning nende sõnadel oli suur jõud, uskusid kannatanud sageli nende mõtteid ja öeldut. Eriti nendel juhtudel, kui suhtlus toimus internetis, sest ohvrid ei

osanud tunnetada internetikeskkondades levivaid ohtusid. Samuti ei osanud ohvrid kahtlustada, et tegemist ei pruugi olla selle inimesega, kellenä ta end esitleb.

Enamasti algas vestlus ohvri ja ahistaja vahel sõbraliku alatooniga. Tehti nalja, saadeti pilte ja räägiti igapäevastel teemadel. Kuna kurjategija kasutas varikontot ja esitles end noore vastassoost inimesena, oli tal lihtsam luua ohvriga usaldusväärne kontakt. Leidus kaasusi, kus pärast pikaajalist vestlust pakkus kurjategija välja, et noorest ohvrast võiks saada toimepanija “tüdruksõber”.

Hilisema suhtluse käigus suhtlusstiil enamasti muutus. Ahvatlejad hakkasid rääkima alaealistega seksuaalsetel teemadel ning saatsid internetist võetud paljaid pilte, väites, et tegemist on nende endi piltidega. Kuna eelneva sõbraliku vestluse kaudu oli toimepanija kannatanut juba nii palju mõjutanud, tekkis ohvris tunne, et ta saab teisel pool ekraani olevat inimest usaldada ning ta saatis endast paljaid pilte vastu. Sellest hetkest alates oli toimepanijal noorega manipuleerimine veelgi lihtsam.

Alaealistega kontakti loomiseks kasutati kõige enam Snapchati ja Facebooki sõnumirakendust-Messengeri. Neile järgnesid Instagram, Viber, Whatsapp ja Skype, mida kasutati üksikutes kaasustes.

Facebook

Kurjategijate seas kõige populaarsem suhtluskanal oli Facebooki sõnumirakendus- Messenger. Facebook võimaldas mõlemal osapoolel uurida üksteise profiile ja selle all olevat informatsiooni. Läbi messengeri oli võimalik teha videokõnesid, helistada ning ka kirjutada.

Snapchat

Võrreldes teiste rakendustega, on Snapchat suunatud pigem nooremale kasutajaskonnale ning erines teistest suhtlusportaalidest suuresti. Antud rakendus võimaldas saata pilte ja videoid nii, et ohver ja kannatanu nägid faile kõigest korra ning peale esmast vaatamist ei olnud enam võimalik eelnevalt saadetule ligi pääseda. Kui üks osapooltest ei olnud muutnud ka vestluse seadeid, mis võimaldasid räägitut 24 tundi järele vaadata või ei teinud vestlusest kuvatõmmiseid, siis ei olnud

võimalik enam ligi pääseda ka varasemalt räägitule. See kõik omakorda vähendas kurjategija võimalusi jääda vahele.

Kohtinguportaalid

Kohtinguportaale kasutasid mitmed ohvid, eesmärgiga leida sealsetest keskkondadest sponsoreid või osutada ise tasulisi seksuaalteenuseid. Kõige levinumad olid kohtinguportaalid Tinder, Iha ja Grindr.

Raha eest keha müümine seisnes ohvri seksuaalses ära kasutamises, mille eest toimepanija talle maksis. Näiteks ühes kaasuses oli ohver raske psüühikahäire ja erivajadustega ning raha eest oma keha müümine ei olnud tema jaoks ühekordne tegevus, vaid oli kestnud juba üle aasta, mida ta põhjendas järgmiselt:

“Ma tegin seda sellepärast, et mul oli raha vaja”

Sponsorluse eesmärgiks oli leida inimene kes oleks nõus alaealist rahaliselt toetama. Seda juhul, kui kannatanu osutab sponsorile teeneid vastu. Analüüsitud juhtumites osutus vastuteeneks enesemüümine. Ühes kaasuses kohtus kannatanu väärkohtlejaga hotellis, kus mõlema poole nõusolekul hakati üksteist puudutama. Peale sellist tegevust andis toimepanija alaealisele 50 eurot.

Väljaspool virtuaalmaailma

Valimis olnud kaasustes said suurel hulgal ahistamis-juhtumid alguse veebis ning hiljem kandusid üle väljaspoole virtuaalmaailma. Kui ohver ja toimepanija olid pikalt suhtlusportaalil vestelnud, tehti sageli kannatanule ettepanek kohtumiseks. Kui ohver oli nõus kokku saama, valis toimepanija kohtumispaigaks privaatse koha, kus tal oleks võimalik segamatult kannatanuga seksuaalsesse kontakti astuda. Mitmel juhul meelitati kannatanu hotelli ning ühel korral WC-sse, kus toimepanija tegi ettepaneku riietuda lahti, et proovida järgi varasemalt veebikeskkonnas saadetud failidel nähtut.

Leidus ka juhtumeid, kus lapsealise seksuaalne ahvatlemine ei olnud seotud sotsiaalmeediaga, vaid tegevus oli toimunud pikaajaliselt kannatanu koduses keskkonnas. Sellistel juhtudel olid toimepanijad ohvri lähedased inimesed, kellel oli võimalus kannatanuga igapäevaselt koos olla ja pidevalt ohvri tegevusi jälgida. Näiteks ühes analüüsitud kaasuses hakkas lähedane isik kannatanut seksuaalselt väärkohtlema juba siis, kui kannatanu oli kõigest nelja aastane. Väärkohtlejaks oli lapse kasuisa, kes ajastas kõik ohvri vastu suunatud teod ajale, mil kannatanu ema ei olnud läheduses. Kui kannatanu rääkis emale, mida kasuisa teinud oli, väitis kurjategija järjekindlalt, et midagi ei ole juhtunud ja lapsel on suur kujutlusvõime. Kuna ema kartis toimepanijat, jäi kannatanuga juhtunu mitmeteks aastateks kestma.

4. JÄRELDUSED JA DISKUSSIOON

Kus ja millal kuritegusid toime pannakse ja kas see omab mingit tähtsust?

Ühiskonnas on levinud arusaam, et enamik kuritegusid pannakse toime pimedas kõrvalises kohas, näiteks kauges linnas mõnel kõrvalisel tänaval või metsas. Valitud kaasuste pinnalt võib järeldada, et kurjategija valib kuriteo toimepanemiseks selle koha, mis on temale kõige mugavam ja kättesaadavam. Analüüsitud juhtumitest selgus, et kõige enam pandi kuritegusid toime neljas erinevas kohas, milleks olid siseruumid, internet, avalik koht ning kool.

Kui toimepanija elab ohvriga koos või on ohvri lähedane sugulane, siis enamasti pannakse väärkohtlemine toime siseruumides, ehk kannatanu või toimepanija kodus, sest koduses keskkonnas on ohvrile kõige lihtsam ligi pääseda. Ka varasemad uuringud on näidanud, et enamasti pannakse kuritegusid toime ohvri või kurjategija kodus, sellele järgnevad juhtumid, mis on aset leidnud avalikus kohas, enamasti pargis või tänaval (Soo, jt, 2016).

Uuringud küll näitavad, et kuritegusid pannakse toime nii öisel ajal kui ka päeval (Leclerc, Proulx, Lussier ja Allaire, 2009, viidatud Leclerc, Ning Chiu ja Cale, 2014: 15 kaudu) kuid erinevused ajas seisnevad ohvri ja toimepanija vahelistes suhetes. Õhtused ja öised kontaktid väärkohtlemised pandi toime enamasti ohvrile lähedaste inimeste poolt ning kui tegemist oli ohvri internetisõbra või tuttavaga, siis kontaktne väärkohtlemine toimus pigem päevasel ajal. Internetis aset leidnud kuritegudes mängis aeg rolli vaid ühes juhtumis, kus kurjategija sai ohvriga suhelda vaid õhtusel ajal, pärast tööd. Teistes juhtumites kellaaeg tähtsust ei omanud ning enamasti suhtlesid toimepanijad ohvritega igapäevaselt, olenemata kellaajast või päevast.

Avalikus kohas toime pandud kuriteod olid samuti levinud ning enamasti olid nendeks kohtadeks park, rand või kõrvalisse kohta pargitud auto. Nende juhtumite puhul toimusid kõik kuriteod päevasel ajal, kuid välja valiti selline koht, kus inimesi liigub vähem ning tõenäosus vahele jääda on väiksem.

Ka kool võib olla üks kohtadest, kus seksuaalset väärkohtlemist toime pannakse ning enamasti on sellistel juhtudel väärkohtlejateks meessoost õpetajad (Jones, Moore, Villar-Marquez ja Broadbent, 2008). Minu analüüsitud kohtutoimikus pandi ühel juhul seksuaalne väärkohtlemine toime vahetunnis, teise õpilase poolt, keda oldi varasemalt täisealise poolt survestatud. Siiski on täiskasvanutel koolis väärkohtlemist toime panna keerulisem, kui lapse või enda kodus.

Millised on ohvri ja kurjategija omavahelised suhted?

Kõige rohkem seksuaalset ahvatlemist esineb nende inimeste poolt, kellega ohver on kohtunud internetis. Enamus juhtudel ei ole ohvri ja toimepanija suhe hea ning kannatanud tunnevad toimepanija ees hirmu, seetõttu piirdub tegevus sageli ka ilma füüsilise kontaktita. Kui toimepanija on suutnud ohvrit piisavalt manipuleerida ning ohver tunneb, et inimene, kellega ta räägib, on sõbralik, aus, naljakas ja heatahtlik, on ta nõus ka füüsiliselt kohtuma, mis uuritud toimikutes viis tavapäraselt ka kontaktse seksuaalse väärkohtlemiseni.

Uuringud näitavad, et teatud lasterühmadel võib olla suurem kuritarvitamise oht, kui teistel (Finkelhor, 1999). Näiteks lapsed, kelle vanematel on probleeme alkoholiga, kes elavad koos kasuvanemaga või kellel on erinevad psühholoogilised seisundid, näiteks vaimne alaareng (Finkelhor, 1999). Ka minu töös oli väärkohtlemise ohvriteks neid lapsi, kes vaimse alaarengu tõttu ei mõistnud olukorda ning seetõttu kasutati neid rahalise tasu eest seksuaalselt ära. Samuti esines töös ka ahvatlemist ja väärkohtlemist lapsele lähedaste inimeste, näiteks kasuvanemate, kasuvanavanemate ja sugulaste poolt. Kui laps oli piisavalt vana ning mõistis olukorda ei olnud läbisaamine väärkohtlejaga hea. Esines pidevaid seksuaalseid märkuseid ning vaimset ja füüsilist väärkohtlemist. Kui väärkohtleja oli pereliige, kuid lapsel puudus noore vanuse tõttu tegevusest arusaam, siis sageli oli tema suhe väärkohtlejaga usaldusväärne ja hea. Ta ei mõistnud, et antud tegevuste sisu ei ole normaalne.

Enamasti panevad pereliikmed toime pikaajaliselt kestvaid kuritegusid, mis on alanud juba lapse väga noorest east ning kestnud varajase teismeeani. Tihti võib juhtuda, et lapseas väärkohtlemise ohvriks langemine võib välja tulla alles täiskasvanueas, sest lastel on olnud hirm selle ees, et neid vaadatakse kui ohvrit, hirm, et väärkohtleja tegu tuleb avalikuks ning hirm, et neid hakatakse süüdistama või ei usuta (Alaggia, 2005).

Samuti võivad pereliikmest toimepanijal olla negatiivsed suhted mitte ainult ohvriga, vaid kogu perega. Sellistel juhtudel ei saa kannatanu sageli abi ka teistelt pereliikmetelt, näiteks emalt, sest ta on samuti vaimse ja füüsilise vägivalla ohver (Soo, Linno ja Eelmaa, 2021). Ka ühes minu analüüsitud toimikus esines olukord, kus kannatanu rääkis toimunust emale, kuid ema vaikus juhtunu maha, sest suhted toimepanijaga olid negatiivsed ning emal ei olnud julgust oma tütre eest välja astuda.

Teo toimepanemisele eelnenud sündmused?

Enne teo toimepanemist kasutavad kurjategijad ohvriga suheldes manipuleerimistehnikad, et saavutada soovitud kontroll ja säilitada ohvrile juurdepääs (Campbell, 2009). Ohvriga manipuleerimist esines igas analüüsitud juhtumis. Erinevad manipuleerimistehnikad kiirendasid toimepanija eesmärgini jõudmist ning mõjutasid kannatanuid muutma oma varasemaid seisukohti. Sageli ei osanud kannatanud arvata, et teo toimepanemisele eelnenud sündmused viivad kuriteoni.

Kui kuritegu pandi toime väljaspool virtuaalmaailma, püüdsid toimepanijad enne kuritegu olla ohvriga sõbralikud, võib öelda, et isegi liialt sõbralikud ja abivalmid, et kannatanu ei tunneks end ebamugavalt või ohustatuna. Kui eesmärk oli täidetud, eelnes sageli teo toimepanemisele ohvri manipuleerimine läbi seksuaalsete puudutuste, millega väärkohtleja lootis, et kannatanule antud tegevus meeldib ning ta saab seda jätkata ilma, et ohver sellega nõus ei oleks.

Analüüsitud toimikutest võis märgata tendentsi, et mitmel juhul enne kontaktkuriteo toimepanemist pakuti kannatanutele ka alkoholi, et ohvriga manipuleerida ja väärkohtlemist soodustada. Kuna kannatanud ei olnud eelnevalt liigse alkoholi tarvitamisega kokku puutunud, puudusid neil kogemused, mida liigne tarvitamine kaasa võib tuua. Nende organism ei olnud alkoholiga kohanenud ning toimepanija kasutas seda teadmist oma eesmärkide täitmiseks ära. Varasemates uuringutes on välja toodud, et kui vanemal on probleeme alkoholi liigtarvitamisega, siis selline käitumine võib soodustada lapse kuritarvitamist (Widom ja Hiller-Sturmhöfel, 2001). Antud väide pidas paika ka minu uurimuses ning alkoholi juubes toimepanija kasutas seksuaalselt ära oma pereliiget.

Kui kuritegu pannakse toime internetis, siis sageli eelneb teo toimepanemisele mitu erinevat etappi. Rachel O'Connell (2003) on oma uuringus jaganud toimepanemisele eelnenud etapid järgmiselt: Esimene on etapp, milles luuakse lapsega sõprus ja räägitakse tavapärasel teemadel, teine on etapp, milles hakatakse kujundama suhet, kolmas etapp on riskihindamine ehk kurjategija proovib hinnata tegevuse avastamise tõenäosust, neljas etapp on eksklusiivsuse etapp, kus vastastikused suhted peaksid kurjategija soovil jääma kõigile teistele saladuseks, viies ehk viimane etapp on seksuaalne staadium, kus varasemalt loodud usalduse tõttu on seksuaalsete teemade käsitlemine intensiivne ning kurjategija sisendab kannatanule, et suhe põhineb vastastikusel armastusel (O'Connell, 2003). Ka minu analüüsitud toimikutes, kus kuritegu pandi toime interneti keskkonnas, esines enne kuriteo toimepanemist ohvriga sõprussuhte loomine, milles hiljem hakati kannatanut seksuaalselt ahvatlema ning tehti ettepanek seksuaalsel eesmärgil kohtuda.

Kuriteo motiiv

Kõige sagedamini on kurjategijate motiiviks last seksuaalselt väärkohelda ja ahvatleda, alaealiselt raha või muude hüvede eest seksuaalteenuseid osta, lapsporno lehekülgi jälgida ja lapspornot ise valmistada (Kriminaalpoliitika kodulehekülg, i.a). Oma uurimuses puutusin kokku kõikide eelmainitud tegevustega ning seetõttu võib järeldada, et toimepanijate motiiv on enamasti ühtnerahuldada oma seksuaalseid fantaasiasid alaealiste kannatanutega.

Kuid paljud kurjategijad loovad ja levitavad alaealisest seksuaalse sisuga pilte ka rahalisel eesmärgil (Krone, 2004) ehk müüvad neid edasi erinevates internetikeskkondades, näiteks Darkwebis. Mina oma uurimuses pornograafiliste piltide müümisega kokku ei puutunud, kuid siiski ähvardasid paljud kurjategijad kannatanu intiimseid pilte edasi saata laiemale vaatajaskonnale.

Internetis tegutsevaid kurjategijad võib motiivipõhiselt jagada kahte erinevasse gruppi:

Kurjategijad, kelle eesmärgiks on tegeleda noorukiga seksuaalselt vaid internetis (Briggs, Simon ja Simonsen (2011) ja seejuures mitte sooritada kontaktseid seksuaalkuritegusid (Krone, 2004) ning need kurjategijad, kelle eesmärk on käsitleda seksuaalseid teemasid internetis ning pärast ohvriga ka reaalselt kohtuda (Briggs, Simon ja Simonsen (2011).

Minu töös oli enamus toimepanijate eesmärk algselt luua kannatanuga hea kontakt, et hiljem leppida kokku seksuaalse eesmärgiga kohtumine. Kui toimepanija kohtumiseks soovi ei avaldanud, oli peamine eesmärk saada lapseealisest seksuaalse sisuga pilte ja videoid.

Paljud õigusrikkujad, kelle eesmärk on kannatanuga käsitleda seksuaalseid teemasid ainult internetis, võivad sageli näiteks videokõne tehes viibida kaamera ees palja ülakehaga (Briggs, Simon ja Simonsen (2011). Sellistel juhtudel julgustatakse ohvreid samuti end kaamera ees paljastama, et toimepanija saavutaks kiiremini oma eesmärgi, näha kannatanu privaatseid kehaosi (Briggs, Simon ja Simonsen (2011). Selliseid olukordi, kus toimepanija tegi kannatanule videokõne ning viibis ekraanil paljastatud ülakehaga, tuli ette ka minu uurimuses. Siiski ei läinud ohvrid toimepanija mõjutusviisidega kaasa ning ise otsepildis paljastatud keha ei näidanud.

Millisel viisil seksuaalselt ahvatletakse?

Uuringud näitavad, et kõige enam ahvatletakse lapsi nende privaatsete kehaosade katsumisega (Putnam, 2003), seksuaalse sisuga piltide ja videode näitamisega, suudlemisega, hõõrumisega, õrnade puudutustega ning enese alasti eksponeerimisega (Glaser, 2008). Ka minu uurimuses esines eelnevalt mainitud ahvatlusviise, kuid erinevus seisnes ohvri ja toimepanija vahelises suhtes ning kohas, kus kuritegu toime pandi. Kui ohver ja kurjategija olid kohtunud internetis, ahvatles toimepanija kannatanuid enamasti seksuaalse sisuga failide saatmisega. Videotel ja piltidel olid enamasti kujutatud seksuaalses vahekorras olevad täiskasvanud inimesed. Samuti rääkis toimepanija paljudel seksuaalsetel teemadel ning andis ohvrile teada, millist seksuaalset tegevust ta temaga teha tahaks. Hilisemal suhtlusel hakati tihti kannatanut ahvatlema veebikaamera vahendusel, enese alasti eksponeerimisega.

Kui varasemates uuringutes on välja toodud, et suudlemine on üheks levinumaks ahvatlusviisiks (Glaser, 2008) siis minu uurimuses ohvriga suudlemist ei esinenud. Esines muid kannatanule vastumeelseid tegevusi, näiteks tema puudutamist privaatsetest kehaosadest ja suguelundiga hõõrumist, millega loodeti tekitada kannatanutes seksuaalset huvi.

Samuti ahvatletakse lapsi ka läbi kiindumuse, tähelepanu, lahkuse, erinevate privileegide ja tunnustuse kaudu (Lanning, 2010). Head sõnad ning keerulisel ajal lapse märkamine võib tekitada temas tundeid, et ta on kellegi jaoks eriline ja tähtis. Ka minu uurimuses heade sõnade väljendamine muutis kannatanu suhtumist toimepanijasse ning sellise manipuleerimistehnika abil oli toimepanijal lihtsam hoida kannatanuga edasist kontakti ning saavutada soovitud eesmäärke.

Millised keskkonnad

Digiajastul elamine on endaga kaasa toonud tohutul hulgal uusi võimalusi, millest mõnikümmend aastat tagasi inimesed veel unistadagi ei osanud. Aktiivne interneti kasutamine loob meile võimalusi oma elu lihtsustamiseks, kuid on suurendanud ka erinevaid riske. Inimesed, kes kasutavad aktiivselt erinevaid suhtluskanaleid, võivad mingil hetkel sattuda suurema tõenäosusega ahistaja huviorbiiti. Eriti ohustatud on lapsed, kes kasutavad internetti ilma, et nende vanemad hoiaksid nende tegevusel silma peal. Uuringud on näidanud, et erinevad veebikeskkonnad ja jututoad on kõige levinumad kohad, kus kurjategijad ohvreid tuvastavad ning nendega ühendust võtavad (Malesky, 2007).

Minu uurimuses kasutati kuriteo toimepanemiseks neid sotsiaalmeedia platvorme, kus on kõige rohkem noori ja teismelisi. Samuti näitavad ka varasemad uuringud, et keskkondi valitakse populaarsuse järgi (Ashcroft, Kaati ja Meyer, 2015). Kõige populaarsemad olid Snapchat, Messenger ja Instagram. Snapchat erineb eelnevatest keskkondadest mitmeti. Esiteks saab Snapchatis pilte saata taimeriga, mis tähendab seda, et pärast kümnet sekundit vaatamist saadetu kaob igaveseks- ettevõtte kustutab täielikult kõik saadetud pildid oma serverist ning vajadusel isegi politsei ei saa failidele ligi, sest neid lihtsalt enam ei eksisteeri (Poltash, 2013). Kõige selle tõttu kasutavad paljud kurjategijad ohvriga suhtlemiseks Snapchati rakendust, sest võimalus vahele jääda ja hiljem asitõendeid leida on väiksem. Messengeri puhul leidsid mõningad toimepanijad ohvrid läbi algoritmi- ehk Facebook soovitas sõbraks lisada ka neid inimesi, keda tegelikkuses ei tuntud. Enamasti on algoritmis ühiste sõprade ja ühise linnaga inimesed. Seetõttu suurkorporatsioonid justkui pakuvad ise toimepanijatele välja järgmised potentsiaalsed ohvrid. Et selliseid olukordi ei tekiks, peaksid suured ettevõtted nagu Facebook, mõtlema sellele, kuidas nende algoritmid saaksid inimesi hoopis aidata ja lapsi paremini kaitsta.

Kõige rohkem seksuaalkuritegusid saavad alguse erinevatest internetikeskkondadest. Kurjategijad, kes võtavad alaealisega ühendust, tunduvad lapse jaoks esmapilgul sõbralike ja heatahtlike inimestena, kellega on huvitav suhelda. Tihti on toimepanijad sõbralikud ja heatahtlikud vaid ühel eesmärgil, luua lapsega usalduslik suhe, et hiljem oleks teda lihtsam mõjutada. Enamasti ahvatletakse last internetis seksuaalse sisuga piltide ja videode saatmisega või seksuaalsetel teemadel rääkimisega. Kui vestlusesse tuuakse seksuaalne sisu ei pruugi kannatanud teadvustada, et toimepanija eesmärk on teda ette valmistada seksuaalse eesmärgiga kohtumiseks.

Platvormid nagu Snapchat, Instagram ja Messenger on kurjategijate seas kõige levinumad ning seetõttu alaealised, kes eelnimetatud kohtades kontot omavad, on ohustatud võõraste inimeste kontaktivõttudest. Seetõttu vajaksid noored internetikasutajad erinevates keskkondades rohkem kaitset ning teadvustamist internetis levivatest ohtudest. Kuna paljud lapsed kasutavad interneti ilma järelvalveta, on vajalik muuta profiili seaded privaatseks, et võõrad inimesed ei saaks lapse kohta isiklikku informatsiooni ega näeks erinevaid postitusi. Toimepanijad on väga head manipuleerijad ning otsivad eelkõige just haavatavaid lapsi. Seetõttu tuleb tugevdada ennetust, mis on suunatud just haavatavatele sihtrühmadele.

Soovitused

- Et lapsealiste seksuaalset ahvatlemist esineks vähem, peaksid antud teemast olema rohkem teadlikumad nii lapsed ise, kui ka nende vanemad. Palju soovimatuid olukordi saab ära hoida, kui vanemad teevad pidevat teavitustööd ning räägivad oma lapsega sellest, milline käitumine on õige ja milline on vale. Kui lastele on räägitud erinevatest ohtudest, oskavad nad paremini olukorda hinnata ning nad ei lähe kurjategija mõjutusviisidega kaasa. Kui laps teab, kuhu sellises olukorras pöörduda, saab toimepanija kiiremini tabatud ning selle tegevuse käigus hoitakse ära ka järgmised potentsiaalsed ohvrid.
- Kuid väga paljude peresiseste juhtumite puhul ei saa laps abi ka sellelt vanemalt, kes ei ole väärkohtleja. Sageli võib pere tugevam pool, enamasti meessoost isik hoida kogu pere hirmu all ning seetõttu ei julge mitte keegi abi otsida ning loodetakse, et olukord laheneb iseenesest. Näiteks juhtumis, kus kasuisa väärkohtles mitmeid aastaid oma kasutütart, vaikis ülejäänud pere juhtunu maha. Kuna toimepanija manipuleeris nii oma naise kui ka teiste lastega, kartsid kõik pereliikmed, et kui väärkohtlemine tuleb avalikuks, teeb toimepanija ka neile haiget. Kuna sageli võivad väärkohtlejateks olla ka need inimesed, kellest seda mitte kunagi oodata ei osatud, on hea, kui pere võimaldaks lastele magamiseks eraldi voodi ja oma toa, ilma, et ta peaks magama kellegi kõrval. Sugulase, pereliikme või mõne muu lähedase inimesega koos magamine lihtsustab toimepanija võimalusi ohvrile paremini ligi pääseda.
- Samuti võiks pere seada piirangud ka lapse interneti kasutamisele ning seda eriti just öisel ajal. Oluline on jälgida mida laps internetis teeb ja milline on tema suhtlusringkond. Kui lapsevanem näeb, et laps suhtleb võõraste inimestega, saab ta uuesti selgitada, milliseid tagajärgi antud tegevus võib põhjustada. Selliste olukordade varajane avastamine hoiab ära lapse väärkohtlemise ohvriks langemise.
- Spetsialistid, kes töötavad haavatavate lastega näiteks asenduskodudes, on teadlikud laste minevikust ning läbielatud. Kui last on varasemalt väärkoheldud ning ta on seetõttu perest eemaldatud, võib ta hakata tuge otsima võõrastelt inimestelt väljaspool asenduskodu. Sageli võivad uued inimesed tunduda lastele heatahtlikud ja hoolivad, kuid võõrastega suhtlemine suurendab oluliselt võimalusi langeda taas väärkohtlemise ohvriks. Seetõttu on spetsialistidel oluline jälgida, et inimesed nii internetis kui ka väljaspool virtuaalmaailma ei hakkaks lapse haavatavust tema vastu ära kasutama. Samuti on sotsiaaltöö vaatest oluline suunata rohkem tähelepanu lastele, kellel on vaimsed probleemid või alaareng. Nende tervisliku seisundi tõttu on nad lihtsamini mõjutatavad ning toimepanija jaoks

kergesti kättesaadavamad. Kui nende lastega tegelevatel spetsialistidel ja perel on ülevaade inimestest, kellega laps suhtleb, on tõenäosus seksuaalse väärkohtlemise ohvriks langeda madalam.

- Väärkohtlemist saavad ennetada ka suurkorporatsioonid. Näiteks laste ja ka täiskasvanute seas populaarne suhtluskanal Facebook soovitab läbi algoritmi lisada sõbraks inimesed, keda kasutajad võivad (kuid ei pruugi) tunda. Sellise võimaluse tõttu leiavad väärkohtlejad sageli oma uued ohvrid just läbi algoritmide ning erinevad platvormid lihtsustavad ohvrite leidmist. Et internetipõhist väärkohtlemist esineks vähem, võiksid populaarsed rakendused muuta oma seadeid ning mitte lubada alaealistele kirjutada neil, keda noored ei ole lisanud sõbralisti.

KOKKUVÕTE

Käesoleva bakalaureusetöö eesmärgiks oli teada saada millisel viisil, millises sotsiaalses kontekstis ning millistes keskkondades lapsi seksuaalselt ahvatletakse. Analüüs toetus 2018-2020 aastate Tartu Maakohtu kinnistele kohtutoimikutele. Ohvrid olid keskmiselt vanuses 11-14-aastased, samas nooremad olid vaid 6-aastased. Kannatanuteks olid nii poisid kui tüdrukud.

Ahvatlejateks olid üldjuhul inimesed, kellega laps oli varasemalt mingil viisil kokku puutunud, näiteks pereliikmed või tuttavad ning inimesed, kellega tutvuti internetis. Kuna lähedastel inimestel on parem võimalus ohvritele ligi pääseda, esineb sellistel juhtudel rohkem kontaktset väärkohtlemist. Toimepanijad kasutavad erinevaid ahvatlusviise, näiteks seksuaalse sisuga failide näitamist, lapse privaatsete kehaosade katsumist, enese alasti eksponeerimist ja seksuaalsetel teemadel rääkimist. Kui ohver tõrjub toimepanija teod tagasi, kasutatavad toimepanijad sellistel juhtudel ka näiteks ähvardamist, vägivalda või ebaseadusliku jälgimist ja jälitamist. Tulemustest selgus, et kontaktkuritegusid pannakse enamasti toime öösel, samas kui internetis toime pandud kuritegude puhul ajaline faktor niivõrd rolli ei mänginud. Väljaspool virtuaalmaailma pandi kuritegusid toime enamasti ohvri kodus, toimepanija kodus, avalikus kohas ning ühel juhul ka koolis. Internetikeskkondades toimus ahvatlemine Snapchatis, Facebooki Messengeris, Instagramis ning erinevates kohtinguportaalides.

Kokkuvõttes võib öelda, et toimepanijad eelistavad pigem haavatavaid ohvreid ja neile mugavat ligipääsu. Seega on oluline pakkuda välja lahendusi, mis aitaksid haavatavaid sihtrühmi paremini seksuaalse ahvatlemise eest kaitsta. Edasised uuringud võiksid keskenduda erinevate veebiplatvormide rollide uurimisele, et paremini mõista, kuidas levinud platvormid seksuaalset väärkohtlemist ja muud ekspluateerivat käitumist võimaldavad ning lihtsustavad. Samuti oleks oluline uurida noorte internetikasutajate häirivaid kogemusi populaarsetes veebikeskkondades ning seda, milliseid toimetulekustrateegiaid sellistes olukordades rakendatakse.

KASUTATUD KIRJANDUS

Alaggia, R. (2005). Disclosing the Trauma of Child Sexual Abuse: A Gender Analysis, *Journal of Loss and Trauma*, 10, 453–470. Kasutatud 09.05.2021, https://www.researchgate.net/publication/233389089_Disclosing_the_Trauma_of_Child_Sexual_Abuse_A_Gender_Analysis

Ashcroft, M., Kaati, L. ja Meyer, M. (2015). A Step Towards Detecting Online Grooming - Identifying Adults Pretending to be Children. Kasutatud 03.05.2021, https://www.researchgate.net/profile/LisaKaati/publication/304293560_A_Step_Towards_Detecting_Online_Grooming_Identifying_Adults_Pretending_to_be_Children/links/57797d4c08ae4645d611f14c/A-Step-Towards-Detecting-Online-Grooming--Identifying-Adults-Pretending-to-be-Children.pdf

Babchishin, K. M., Hanson, R. K. ja Hermann, C. A. (2011). The characteristics of online sex offenders: A meta-analysis. *Sexual Abuse: Journal of Research and Treatment*, 23(1), 92–123. Kasutatud 25.05.2021, https://www.researchgate.net/publication/45366244_The_Characteristics_of_Online_Sex_Offenders_A_Meta-Analysis

Bagwell-Gray, M. E., Messing, J T. ja Baldwin-White, A. (2015). Intimate Partner Sexual Violence: A Review of Terms, Definitions, and Prevalence. *Trauma, violence & abuse*. 16(3), 316-335. Kasutatud 19.02.2021, https://www.researchgate.net/profile/Jill-Messing/publication/270651887_Intimate_Partner_Sexual_Violence/links/5553760208aeaaff3bf19791/Intimate-Partner-Sexual-Violence.pdf

Batool, S. (2019). Exploring vulnerability among children and young people who experience online sexual victimisation. Doktoritöö. University of Central Lancashire, filosoofia osakond. Kasutatud 27.03.2021, http://clok.uclan.ac.uk/34898/1/34898%20Batool%2C%20Saqba_PhD_ThesisSubmission_MajorCorrections_03.12.19.pdf

Briggs, P., Simon, W. T. ja Simonsen, S. (2011). An Exploratory Study of Internet-Initiated Sexual Offenses and the Chat Room Sex Offender: Has the Internet Enabled a New Typology of Sex Offender? *A Journal of Research and Treatment* 23(1), 72–91. Kasutatud 09.05.2021, <https://www.dhi.ac.uk/san/waysofbeing/data/communication-zangana-briggs-2011.pdf>

Campbell, A. M. (2009). False Faces and Broken Lives: An Exploratory Study of the Interaction. Behaviors Used by Male Sex Offenders in Relating to Victims. *Journal of Language and Social Psychology*, 28(4), 428–440. Kasutatud 17.02.2021, <https://www.nationalcac.org/wp-content/uploads/2019/05/False-faces-and-broken-lives-An-exploratory-study-of-the-interaction-behaviors-used-by-male-sex-offenders-in-relating-to-victims-campbell-2009.pdf>

Eesti Rahvusringhääling. (07.04.2021). *Pealtnägija*, 290. Kasutatud 07.05.2021, <https://arhiiv.err.ee/vaata/pealtnagija-790>

Finkelhor, D. (1999). Child Sexual Abuse. Challenges Facing Child Protection and Mental Health Professionals. Ullmann, E. ja Hilweg, W (toim). *Childhood and trauma*. (lk 101-115). England: Ashgate Publishing Ltd. Kasutatud 17.02.2021, https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/30202556/childhoodandtrauma-book.pdf?1353158984=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DChild_sexual_abuse.pdf&Expires=1620127582&Signature=dMa3J9ChxnOD9OQvq1TEMeCloN5ILIVAoeEVF~rMZqazM9O8XNcUUOnhLFOxl1BCuRE4eA2T2pJSnM4VEqCBQXdf~mIns-snTLcHSyEoLuxtS9kevugf0wL2qm9d01-4hJ4v~u58KmXW~bXOugfMjF9PcguqfgKBEuyejs30NTnOJbduAQzQn-SRhZDFpmKoJZTdFTU01hEBB9EF4wPGbeJ8vkb4jaAQrHWnpCpWT41ysAw1~LiDLixNOdlcnuF~8hc8HNgsOOMKAX2zgBDI32NRLacjUtkdbGxSUJ044qa0mZNeAAW9Hn-1abE0aOcJLgZ56yf4TkKzzRXADendjQ_&Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=117

Glaser, D. (2008). Child sexual abuse. Pine, D., Scott, S., Bishop, D., Stevenson, J. S (toim), *Rutter's Child and Adolescent Psychiatry* (lk 376-388). Wiley- Blackwell. Kasutatud 18.04.2021, https://d1wqtxts1xzle7.cloudfront.net/52838735/Rutters_Child_and_Adolescent_Psychiatry_-_6E_PDF_UnitedVRG_.pdf?1493237474=&response-content-disposition=inline%3B+filename%3DRutters_Child_and_Adolescent_Psychiatry.pdf&Expires=1620134114&Signature=VYLZcJskWuyZBJScyu5vIYvS7mkI3suFkMPW01aFXLX6NXIuz~v

[u9KjkuTfpeusWYJSZu~YFmpskImLPpWh5lWsy2XXO3DQE0~Mng0YlQeRS5Ww3a9ZhZcL6d1Z-iFeTAteYDHs4x7wtyFuuuAmbNfLf7dsh-6vCTB4m4aHezIreXHEue1iWUwW3lMHpPUoePLtlpieEifjnjklpHw9lCHzCGIpdFCd-NFyNCCmo~Xg~s~biaBCwJ~P64fQBGpOEdTZV~1aOYZepmk3HD55gzuzsup96Sq5nZjL~ypuqPtiGfApkm9panht-kKVZEtzCa0YjkMhBcMBii~9nGvFbQ &Key-Pair-Id=APKAJLOHF5GGSLRBV4ZA#page=396](https://www.researchgate.net/publication/326827010_Everyone_deserves_to_be_happy_and_safe_A_mixed_methods_study_exploring_how_online_and_offline_child_sexual_abuse_impact_young_people_and_how_professionals_respond_to_it/links/5b656970a6fdcc94a70c69ee/Everyone-deserves-to-be-happy-and-safe-A-mixed-methods-study-exploring-how-online-and-offline-child-sexual-abuse-impact-young-people-and-how-professionals-respond-to-it.pdf)

Gottschalk, P. (2011). A Dark Side of Computing and Information Sciences: Characteristics of Online Groomers. *Journal of Emerging Trends in Computing and Information Sciences*, 2, 447-455. Kasutatud 02.05.2021, https://biopen.bi.no/bitstream/handle/11250/93384/Gottschalk_JETCIS_9_2011.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Gupta, A., Kumaraguru, P. ja Sureka, A. (2012). Characterizing Pedophile Conversations on the Internet using Online Grooming. Kasutatud 02.05.2021, <https://arxiv.org/pdf/1208.4324.pdf>

Hamilton-Giachritsis, C., Hanson, E., Whittle, H. C. ja Beech, A. R. (2017). Everyone deserves to be happy and safe. A mixed methods study exploring how online and offline child sexual abuse impact young people and how professionals respond to it. Kasutatud 01.05.2021, https://www.researchgate.net/profile/Elly_Hanson/publication/326827010_Everyone_deserves_to_be_happy_and_safe_A_mixed_methods_study_exploring_how_online_and_offline_child_sexual_abuse_impact_young_people_and_how_professionals_respond_to_it/links/5b656970a6fdcc94a70c69ee/Everyone-deserves-to-be-happy-and-safe-A-mixed-methods-study-exploring-how-online-and-offline-child-sexual-abuse-impact-young-people-and-how-professionals-respond-to-it.pdf

Hillep, P. ja Pärnamets, R. (2020). Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise hoiakute ja kogemuste uuring. Kasutatud 11.05.2021, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/laste_ja_noorte_seksuaalse_vaarkohtlemise_uuring_2020_euk.pdf

Jay, A., Evans, M., Frank, I. ja Sharpling, D. (2018). *Interim Report of the Independent Inquiry into Child Sexual Abuse*. Kasutatud 04.11.2020, <https://www.iicsa.org.uk/key-documents/5368/view/full-interim-report-independent-inquiry-into-child-sexual-abuse.pdf>

Jones, N., Moore, K., Villar-Marquez, E. ja Broadbent, E. (2008). *Painful lessons: The politics of preventing sexual violence and bullying at school*. London: Overseas Development Institute and Plan International 2008. Kasutatud 08.05.2021, <https://www.eccnetwork.net/sites/default/files/media/file/3312.pdf>

Kalmus, V., Masso, A., Linno, M. (2015). Kvalitatiivne sisuanalüüs. K. Rootalu, V. Kalmus, A. Masso, ja T. Vihalemm (toim), *Sotsiaalse analüüsi meetodite ja metodoloogia õpibaas*. Kasutatud 28.05.2021, <https://samm.ut.ee/kvalitatiivne-sisuanalyyis>

Karistusseadustik (03.03.2021). Kasutatud 07.05.2021, <https://www.riigiteataja.ee/akt/184411?leiaKehtiv>

Karu, L. ja Arike, V. (2021). Peenisepilte saatnud treeneril lasti Elvas viis aastat ametis jätkata, klubi jutus on endiselt vastuolusid. *Tartu Postimees*, 19. Märts. Kasutatud 28.05.2021, <https://tartu.postimees.ee/7205041/peenisepilte-saatnud-treeneril-lasti-elvas-viis-aastat-ametis-jatkata-klubi-jutus-on-endiselt-vastuolusid>

Koorits, V. (2021). Venno Loosaar mõisteti alaealise seksuaalses väärkohtlemises süüdi. *Delfi*, 30. märts. Kasutatud 07.05.2021, <https://www.delfi.ee/artikkel/92988001/venno-loosaar-moisteti-alaealise-seksuaalses-vaarkohtlemises-suudi>

Kraas, K. ja Tammiste, B. (2015). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Klopets, U., Kraas, K., Kruusmaa, K. C., Leps, A., Lindsalu, P., Palu, K., Rohtla, R., Salla, J., Surva, L., Tamm, K. ja Tammiste, B (toim), *Kuritegevus Eestis 2014*. (lk 46-51). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuse_at_2015_0.pdf

Kriminaalpoliitika kodulehekülg: Milliseid lapse vastu suunatud seksuaalsed tegusid loetakse kuritegudeks? (i.a). Kasutatud 03.05.2021, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/et/mis-laste-seksuaalne-vaarkohtlemine/milliseid-lapse-vastu-suunatud-seksuaalsed-tegusid-loetakse>

Krone, T. (2004). A Typology of Online Child Pornography Offending. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, 279(279), 1-6. Kasutatud 26.04.2021, <https://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.537.3717&rep=rep1&type=pdf>

Laanpere, M. ja Part, K. (2015). Kelle nägu on seksuaalvägivald Eestis? *Postimees*, 24. Juuli. Kasutatud 26.05.2021, <https://arvamus.postimees.ee/3270511/kelle-nagu-on-seksuaalvagivald-eestis>

Lanning, K. V. (2010). Child Molesters: A Behavioral Analysis. For Professionals Investigating the Sexual Exploitation of Children. Kasutatud 03.05.2021, <https://www.missingkids.org/content/dam/missingkids/pdfs/publications/nc70.pdf>

Lanning, K. V. (2005). Compliant Child Victims: Confronting an Uncomfortable Reality. Kasutatud 21.03.2021, http://www.foothillscac.org/uploads/9/9/2/1/9921414/compliant_chap_4_handout_lanning.pdf

Lastekaitseadus (01.01.2019). Riigi Teataja I. Kasutatud 03.05.2021, <https://www.riigiteataja.ee/akt/112122018049?leiaKehtiv>

Leclerc, B., Ning Chiu, Y. ja Cale, J. (2014). Sexual Violence and Abuse Against Children. *International Journal of Offender Therapy and Comparative Criminology* 60(7), 2-37. Kasutatud 09.05.2021, https://www.researchgate.net/publication/269819927_Sexual_Violence_and_Abuse_Against_Children

Leps, A., Salla, J. ja Surva, L. (2013). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Klopets, U., Kruusmaa, K. C., Leps, A., Lindsalu, P., Salla, J., Surva, L. ja Sööt, M. L (toim), *Kuritegevus Eestis 2012*. (lk 56-63). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/17_kuritegevus_eestis_2012_0.pdf

Leps, A., Salla, J., Surva, L. ja Tamm, K. (2012). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Klopets, U., Leps, A., Lindsalu, P., Salla, J., Surva, L. ja Tamm, K (toim), *Kuritegevus Eestis 2011*. (lk 67-72). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2011.pdf

Leps, A. ja Tammiste, B. (2014). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Klopets, U., Kruusmaa, K. C., Leps, A., Salla, J., Surva, L., Sööt, M. L. ja Tammiste, B (toim), *Kuritegevus Eestis 2013*. (lk 32-35). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumentid/18._kuritegevus_eestis_2013.pdf

Malesky, L. A. (2007). Predatory online behavior: Modus operandi of convicted sex offenders in identifying potential victims and contacting minors over the Internet. *Journal of child sexual abuse*, 16(2), 23-32. DOI: [10.1300/J070v16n02_02](https://doi.org/10.1300/J070v16n02_02)

Marcum, C. D. (2007). Interpreting the Intentions of Internet Predators: An Examination of Online Predatory Behavior. *Journal of Child Sexual Abuse*, 16(4). 99-114. Kasutatud 02.05.2021, https://libres.uncg.edu/ir/asu/f/marcum_cd_2007_interpreting_the_intentions.pdf

Markham, A. (2011). *Fabrication as ethical performance*. Kasutatud 25.05.2021, <https://annetmarkham.com/2011/03/fabrication1/>

McGuire, M. ja Dowling, S. (2013). Cyber crime: A review of the evidence. Kasutatud 02.04.2021, https://assets.publishing.service.gov.uk/government/uploads/system/uploads/attachment_data/file/246749/horr75-summary.pdf

Merdian, H. L., Wilson, N. ja Boer, D. P. (2009). Characteristics of Internet Sexual Offenders – A Review. *Sexual Abuse in Australia and New Zealand*, 1(2), 70-78. Kasutatud 08.05.2021, <http://eprints.lincoln.ac.uk/id/eprint/4843/1/ReviewISO2009.pdf>

Mitchell, K. J., Finkelhor, D. ja Wolak, J. (2001). Risk factors for and impact of online sexual solicitation of youth. *JAMA The Journal of the American Medical Association* 285(23), 3011-3014. Kasutatud 25.04.2021, <https://jamanetwork.com/journals/jama/fullarticle/193923>

Mäekivi, M., Jaakson, T. ja Nael, M. (2020). Kohus mõistis Peeter Helme lapsealise seksuaalses ahvatlemises süüdi. Eesti Rahvusringhääling, 30. November. Kasutatud 28.05.2021, <https://www.err.ee/1188799/kohus-moistis-peeter-helme-lapsealise-seksuaalses-ahvatlemises-suudi>

Noll, J. G., Shenk, C. E., Barnes, J. E. ja Haralson, K. J. (2012). Association of Maltreatment With High-Risk Internet Behaviors and Offline Encounters. *Pediatrics*, 131(2). e510-e519. Kasutatud 02.05.2021, <https://pediatrics.aappublications.org/content/pediatrics/131/2/e510.full.pdf>

O'Connell, R. (2003). A typology of child cybersexploitation and online grooming practices. Kasutatud 03.05.2021, <http://image.guardian.co.uk/sys-files/Society/documents/2003/07/17/Groomingreport.pdf>

Olson, L. N., Daggs, J., Ellevold, B. L. ja Rogers, T. K. K (2007). Entrapping the Innocent: Toward a Theory of Child Sexual Predators' Luring Communication. *Communication Theory*, 17(3), 231-251. DOI:[10.1111/j.1468-2885.2007.00294.x](https://doi.org/10.1111/j.1468-2885.2007.00294.x)

Palmer, T. (2015). *Digital dangers, The impact of technology on the sexual abuse and exploitation of children and young people*. Ilford: Barnardo's. Kasutatud 03.05.2021, <https://www.barnardos.org.uk/sites/default/files/uploads/digital-dangers.pdf>

Poltash, N. A. (2013). *Snapchat and Sexting: A Snapshot of Baring Your Bare Essentials*. University of Richmond. Kasutatud 18.04.2021, <https://scholarship.richmond.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1383&context=jolt>

Piirits, R. (2013). Seksuaalkuriteod alaealiste vastu ja nende toimepanemist mõjutavatest teguritest. Bakalaureusetöö. Tartu Ülikool, võrdleva õigusteaduse õppetool. Kasutatud 28.05.2021, http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/32348/piirits_ragne.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Putnam, F. W. (2003). Ten-Year Research Update Review: Child Sexual Abuse. *Journal of the American Academy of Child & Adolescent Psychiatry*, 42(3), 269-278. Kasutatud 26.04.2021, <http://citeseerx.ist.psu.edu/viewdoc/download?doi=10.1.1.460.3497&rep=rep1&type=p>

Quayle, E., Lööf, L., Soo, K. ja Ainsaar, M. (2011). Glossary. Ainsaar, M. ja Lööf, L (toim), *Online behaviour related to child sexual abuse. Literature Report (9-16)*. EC Safer Internet Programme. Kasutatud 19.02.2021, https://childrenatrisk.cbss.org/wp-content/uploads/2020/12/Online_behaviour_related_to_sexual_abuse.pdf

Riigikohtu Kriminaalkolleegiumi 23.11.1999. a otsus nr 3-1-1-105-99. Kasutatud 03.05.2021,
<https://www.riigikohus.ee/et/lahendid?asjaNr=3-1-1-105-99>

Seksuaaltervise kodulehekülj: #14poleokei (2021). Kasutatud 07.05.2021,
<https://seksuaaltervis.ee/info/14poleokei>

Soo, K., Linno, M. ja Eelmaa, S. (2021). *Lapse väärkohtlemine. Seksuaalselt mitteväärkohtlevad emad intsestuaalses peres.* Loengukonspekt. Kasutatud 08.05.2021,
<https://moodle.ut.ee/mod/book/view.php?id=780444&chapterid=48364>

Soo, K., Lukk, M., Ainsaar, M., Beilmann, M., Sammul, M., Tamm, G., Espenperg, K., Murakas, R., Arak, T., Aksen, M., Vahaste-Pruul, S. ja Kutsar, D. (2016). *Laste ja noorte seksuaalse väärkohtlemise leviku uuring.* Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 04.11.2020,
[http://ft.ee/admin/upload/files/Noorte%20v%C3%A4%C3%A4rkohtlemine%202016\(1\).pdf](http://ft.ee/admin/upload/files/Noorte%20v%C3%A4%C3%A4rkohtlemine%202016(1).pdf)

Strömpl, J. (2004). Kvalitatiivsete meetodite kasutamise võimalustest sotsiaaltöö uurimisel. *Sotsiaaltöö*, 2, 36-38.

Tammiste, B. (2016). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Leps, A., Tammiste, B., Salla, J., Tamm, K., Kraas, K., Tüllinen, K., Krõõt, K. K., Kruusmaa, K. C., Lindsalu, P., Rohtla, R., Solodov, S. ja Kõiv, K (toim), *Kuritegevus Eestis 2015.* (lk 44-49). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021,
https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_ees_tis_2015.pdf

Tammiste, B. (2017). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Kruusmaa, K. C., Leps, A., Tamm, K., Tammiste, B., Tüllinen, K., Solodov, S. ja Sööt, M. L (toim), *Kuritegevus Eestis 2016.* (lk 48-55). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021,
https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_ees_tis_est_web_0.pdf

Tammiste, B. (2017). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Kruusmaa, K. C., Leps, A., Tamm, K., Tammiste, B., Tüllinen, K., Solodov, S. ja Sööt, M. L (toim), *Kuritegevus Eestis 2017.* (lk 51-59). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021,

https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevuseestis_2017_veebi01.pdf

Tammiste, B. (2018). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Kruusmaa, K. C., Leps, A., Solodov, S., Surva, L., Sööt, M. L., Tamm, K., Tammiste, B. ja Tüllinen, K (toim). *Kuritegevus Eestis 2018* (lk 35-36). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 04.11.2020
https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/kuritegevus_eestis_2018_viidetega_lisadele.pdf

Tammiste, B. (2019). Seksuaalkuriteod. Tammiste, B (toim), *Kuritegevus Eestis 2019*. Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevusestatistika/>

Tammiste, B. (2020). Seksuaalkuriteod. Tammiste, B. (toim), *Kuritegevus Eestis 2020*. Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 07.05.2021, <https://www.kriminaalpoliitika.ee/kuritegevus2020/seksuaalkuriteod>

Tamm, K. (2011). Seksuaalkuriteod. Ahven, A., Kereme, H., Kruusement, A., Klopets, U., Leps, A., Salla, J., Sööt, M. L., Surva, L., ja Tamm, K (toim), *Kuritegevus Eestis 2010*. (lk 62-64). Tallinn: Justiitsministeerium. Kasutatud 26.02.2021, https://www.kriminaalpoliitika.ee/sites/krimipoliitika/files/elfinder/dokumendid/15_kuritegevus_eestis_2010.pdf

Touart, B. (2013). *Lapse seksuaalne väärkohtlemine ja selle mõju ohvri hilisemale elule ning ennetamis- ja sekkumisvõimalused*. Lõputöö. Tartu Ülikool, sotsiaaltöö korralduse osakond. Kasutatud 04.11.2020, http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/32602/touart_bianka.pdf

Urvet, S. (2014). Laste seksuaalne väärkohtlemine kui moraalipaania tekitaja. Magistritöö. Tartu Ülikool, võrdleva õigusteaduse õppetool. Kasutatud 28.05.2021, http://dspace.ut.ee/bitstream/handle/10062/42617/urvet_sirli.pdf?sequence=1&isAllowed=y

Vincent, J. (2021). Instagram will no longer let adults message teens who don't follow them. *The Verge*, 2021. Kasutatud 19.03.2021, <https://www.theverge.com/platform/amp/2021/3/16/22333580/instagram-bans-adults-messaging->

[teens-safety-notice-](#)

[prompt? twitter impression=true&fbclid=IwAR10ptzmpTFSNozv3I13AaHMJ0oCEAbj6gucexfJqdkQ6AFKNS7_uzM_mPo](#)

Virkus, S. (2010). *Juhtumiuuringud*. Tallinna Ülikool. Kasutatud 11.05.2021, <https://www.tlu.ee/~sirvir/Infootsingu%20teooria/Infokaitumise,%20info%20hankimise%20ja%20%20otsingu%20ning%20infopadevuse%20uurimise%20meetodid/juhtumiuuringud.html>

Walther, J. B. (1996). Computer-mediated communication: Impersonal, interpersonal, and hyperpersonal interaction. *Communication research*, 23(1), 1-43. Kasutatud 26.04.2021, <https://collablab.northwestern.edu//CollablabDistro/nucmc/Walther-CMCHyperpersonal-CommRes-1996.pdf>

Webster, S., Davidson, J., Bifulco, A., Gottschalk, P., Caretti, V., Pham, T., Grove- Hills, J., Turley, C., Tompkins, C., Ciulla, S., Milazzo, V., Schimmenti, A. ja Craparo, G. (2012). European online grooming project. Final report. Kasutatud 02.05.2021, <https://natcen.ac.uk/media/22514/european-online-grooming-projectfinalreport.pdf>

Whittle, H. C., Hamilton- Giachritsis, C. E. ja Beech, A. R. (2014). In Their Own Words: Young Peoples' Vulnerabilities to Being Groomed and Sexually Abused Online. *Psychology* 05(10). 1185-1196. Kasutatud 26.04.2021, https://www.researchgate.net/publication/272876771_In_Their_Own_Words_Young_Peoples'_Vulnerabilities_to_Being_Groomed_and_Sexually_Abused_Online

Widom, C. S. ja Hiller-Sturmhöfel, S. (2001). Alcohol Abuse as a Risk Factor for and Consequence of Child Abuse. *Alcohol Research Health*, 25(1), 52–57. Kasutatud 26.04.2021, <https://www.ncbi.nlm.nih.gov/pmc/articles/PMC6707113/>

Winters, G. M., Kaylor, L. E. ja Jeglic, E. L. (2017). Sexual offenders contacting children online: an examination of transcripts of sexual grooming. *Journal of Sexual Aggression*, 23(1), 1-15. Kasutatud 27.03.2021, https://www.researchgate.net/profile/Georgia-Winters/publication/312478997_Sexual_offenders_contacting_children_online_an_examination_of_transcripts_of_sexual_grooming/links/59e5247d458515250246f498/Sexual-offenders-contacting-children-online-an-examination-of-transcripts-of-sexual-grooming.pdf

Wolak, J., Finkelhor, D. ja Mitchell, K. (2004). Internet-initiated sex crimes against minors: Implications for prevention based on findings from a national study. *Journal of adolescent health*, 35(5), 424.e11– 424.e20. Kasutatud 02.05.2021, [https://www.jahonline.org/article/S1054-139X\(04\)00171-5/fulltext](https://www.jahonline.org/article/S1054-139X(04)00171-5/fulltext)

Wolak, J., Mitchell, K. J. ja Finkelhor. (2006). Online Victimization of Youth : Five Years Later. Kasutatud 02.05.2021, <https://scholars.unh.edu/cgi/viewcontent.cgi?article=1053&context=ccrc>

Lihtlitsents lõputöö reprodutseerimiseks ja üldsusele kättesaadavaks tegemiseks

Mina, Kerttu Klaus,

1. annan Tartu Ülikoolile tasuta loa (lihtlitsentsi) minu loodud teose

LAPSEEALISE SEKSUAALNE AHVATLEMINE: KOHTUPRAKTIKA SOTSIOLOOGILINE ANALÜÜS,

mille juhendaja on Simone Eelmaa,

reprodutseerimiseks eesmärgiga seda säilitada, sealhulgas lisada digitaalarhiivi DSpace kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

2. Annan Tartu Ülikoolile loa teha punktis 1 nimetatud teos üldsusele kättesaadavaks Tartu Ülikooli veebikeskkonna, sealhulgas digitaalarhiivi DSpace kaudu Creative Commons'i litsentsiga CC BY NC ND 3.0, mis lubab autorile viidates teost reprodutseerida, levitada ja üldsusele suunata ning keelab luua tuletatud teost ja kasutada teost ärieesmärgil, kuni autoriõiguse kehtivuse lõppemiseni.

3. Olen teadlik, et punktides 1 ja 2 nimetatud õigused jäävad alles ka autorile.

4. Kinnitan, et lihtlitsentsi andmisega ei riku ma teiste isikute intellektuaalomandi ega isikuandmete kaitse õigusaktidest tulenevaid õigusi.

Kerttu Klaus
28.05.2021